

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Våld eller sex?

- en litteraturstudie om den akademiska
kontroversen kring våldtäkt

Författare: Julia Andrén och Andrea Hermansson

Program: Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi 180 hp
Examensarbete i folkhälsovetenskap VT 2010

Omfattning: 15 hp

Handledare: Anna Westerståhl

Examinator: Annette Sverker, Carin Staland-Nyman

Sahlgrenska akademien
Enheten för socialmedicin

Svensk titel: Våld eller sex? En litteraturstudie om den akademiska kontroversen kring våldtäkt

Engelsk titel: Sex or violence? A literature study of the academic controversy about rape

Författare: Julia Andrén och Andrea Hermansson

Program: Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi 180 hp
Examensarbete i folkhälsovetenskap VT 2010

Omfattning: 15 hp

Handledare: Anna Westerståhl

Examinator: Annette Sverker, Carin Staland-Nyman

Sammanfattning

Våldtäkt är ett folkhälsoproblem dels via sina direkta konsekvenser för den fysiska och psykiska hälsan men även genom den ständiga rädsla för att bli våldtagna som många kvinnor upplever. Hur man rent teoretiskt bör betrakta våldtäkt har sedan 1970-talet diskuterats främst med utgångspunkt från teorier av Susan Brownmiller och Michel Foucault. Denna litteraturstudie syftar till att undersöka hur kontroversen kring om våldtäkt är betrakta som sex eller våld har utvecklats, vilka argument som framförts samt vilka konsekvenser man menar att valt synsätt får. Studien är en analys av vetenskapliga artiklar och avhandlingar och är inspirerad av fältet kontroversstudier. Resultatet av studien presenteras dels i kronologisk ordning och dels genom tre teman relaterade till konsekvenser av hur man betraktar våldtäkt; *Våldtäktens symbolfunktioner*, *Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män* samt *Makt och motstånd*. Meningsskiljaktigheterna kan relateras till skillnader kring huruvida man har ett individ- eller samhällsperspektiv. Disciplinära skillnader är viktiga för kontroversens utveckling men även rent ideologiska skillnader verkar ha betydelse.

Sökord: våldtäkt, feministisk teori, kontrovers, uppfattning

Abstract

Partly due to its consequences on the physical and mental health but also because of women's constant fear of being violated, rape is considered to be a public health issue. The theoretical aspects of rape were first discussed in the 1970's mainly from the viewpoints of Susan Brownmiller and Michel Foucault. The aim of this literature study is to investigate the different perspectives on whether rape should be viewed as sex or violence, how the controversy has developed and what the authors claim that the different perspectives result in. The analyse method used is inspired by controversy studies. The result is presented both chronologically and divided into three themes; *The symbolism of rape*, *Rape as constructing for women and men* and *Power and resistance*. The controversy seems to rely on whether the authors use an individualistic or structuralistic perspective. Disciplinary as well as ideological differences also seem to affect the conflict.

Keywords: rape, feminist theory, controversy, perceptions

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Bakgrund	4
2.1. Våldtäkt och hälsa	4
2.2. Våldtäkternas omfång.....	5
2.3. Ökat antal våldtäkter?.....	6
2.4. Feministisk teori, våld i nära relationer och våldtäkt	7
2.5. Problemformulering och syfte	10
3. Metod	11
3.1. Studiedesign	11
3.2. Urval.....	11
3.2.1. Inklusionskriterier.....	11
3.2.2. Exklusionskriterier.....	11
3.3. Datainsamling	12
3.4. Analysmetod	14
3.5. Etiska överväganden och förtydligande av begrepp	15
4. Resultat	16
4.1. Kontroversens utveckling	16
4.2. Tematisk resultatindelning	19
4.2.1. Våldtäktens symbolfunktioner	21
4.2.2. Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män	25
4.2.3. Makt och motstånd	28
5. Diskussion	31
5.1. Resultatdiskussion.....	31
5.2. Metodologisk diskussion	33
6. Slutsats	34
7. Referenslista	36
BILAGA 1	39
BILAGA 2	41

1. Inledning

Den svenska folkhälsopolitiken har elva mål. Målområde nummer åtta, sexualitet och reproduktiv hälsa, handlar i stort om att alla individer ska ha rätt till en trygg och säker sexualitet. Ett kunskapsunderlag framtaget av Statens folkhälsoinstitut (2005) förklarar en trygg och säker sexualitet som ”sexuellt välbefinnande och en sexualitet fri från negativa konsekvenser, fördomar, diskriminering, tvång och våld.” (s. 9). I regeringens proposition 2007/08:110 menar man även att ett viktigt delmål är att arbeta förebyggande mot sexuellt våld och tvång, då forskning visar på ett tydligt samband med psykisk, fysisk och reproduktiv ohälsa (Regeringen, 2008). Forskning har dock visat att många kvinnor hyser en större rädsla än befogat för våldtäkt i relation till hur stor risken är för att bli utsatt. Detta ger ytterligare effekter på folkhälsan än de direkta konsekvenserna av en våldtäkt (Ferraro, 1996; J. Lane, Gover, & Dahod, 2009; Lewin & Fugl-Meyer, 1998; Riger & Gordon, 1981; Warr, 1984, 1985). Denna typ av konsekvenser grundar sig snarare i kvinnors upplevelse av att de är under ständigt hot att bli våldtagna än i den faktiska risken att råka ut för en våldtäkt. Detta faktum omgärdas av en teoretisk diskussion kring våldtäktens konstruktion och natur. Det är den diskussionen som detta examensarbete ämnar studera.

Examensarbetet, som är en litteraturstudie, inleds med en beskrivning av våldtäkternas direkta och indirekta betydelse för folkhälsan samt statistik kring våldtäkter. Därefter beskrivs våldtäkt i relation till andra former av könsrelaterat våld och till feministisk teori för att kontextualisera diskussionen som förs i resultatet. Bakgrunden mynnar ut i en problemformulering som grundar sig i en mer specifik diskussion om huruvida våldtäkt är att betrakta som en våldsamt eller sexuell handling. Vidare ges en beskrivning av vald datainsamlings- och analysmetod. Resultatet är indelat i två delar; den första beskriver det studerade materialet i kronologisk ordning och den andra presenterar de argument som framförs under tre specifika teman, vilka behandlar konsekvenser av hur man betraktar våldtäkt. Slutligen diskuteras de fynd som studien identifierat.

2. Bakgrund

2.1. Våldtäkt och hälsa

Personer som blivit utsatta för våldtäkt har en högre sannolikhet att få diagnoser som depression, PTSD, ätstörningar, ångestsyndrom (Faravelli et al., 2004), tvångssyndrom, samt alkohol- och drogberoende (Koss, Heise, & Russo, 1994). I en svensk studie fann man att 35 procent av de kvinnor som någon gång i sitt liv upplevt sexuellt våld haft självmordstankar jämfört med 15 procent av dem som aldrig blivit utsatta för sexuellt våld. Nio procent respektive tre procent uppgav att de försökt att ta sitt liv (Lundgren, 2001). Även om de flesta våldtäktsoffer inte ådrar sig fysiska skador i den mån att de behöver uppsöka akut sjukvård finns det en förhöjd förekomst av sexuellt överförbara sjukdomar inklusive HIV, oönskade graviditeter (Campbell, 2008), värk i ansikte och käke, bäckensmärta (Chandler, Ciccone, & Raphael, 2006), urinvägsinfektioner och

regelbunden menstruation (Mark et al., 2008). Forskning tyder även på att våldtäkt får sociokulturella konsekvenser, då en våldtäkt kan leda till att kvinnor som grupp förändrar sitt beteende, exempelvis genom att hålla sig borta från vissa platser, för att undvika att bli våldtagna (Koss, Heise, & Russo, 1994).

Som nämnts inledningsvis visar många studier att kvinnor generellt sett har en obefogad rädsla för att bli våldtagna i relation till hur stor risken är för att bli utsatt. I förhållande till hur pass allvarliga skador man genomsnittligen får av en våldtäkt, jämfört med skador från andra våldsbrott, är kvinnor räddare än skaderisken indikerar att de borde vara. Kvinnor är jämförelsevis mycket räddare än män för att bli utsatta för de flesta former av brott. De flesta kvinnor begränsar sitt fysiska livsutrymme till följd av rädslan för att bli våldtagen (Ferraro, 1996; J. Lane, et al., 2009; Lewin & Fugl-Meyer, 1998; Riger & Gordon, 1981; Warr, 1984, 1985). Mark Warr (1984) fann i sin studie att de flesta kvinnor i de flesta åldersgrupper är mer rädda för att bli våldtagna än vad de är för att dö.

2.2. Våldtäkternas omfång

Statistik kring våldtäkter skiljer sig åt mellan olika studier. Detta beror till stor del på att man i studierna definierar begreppet våldtäkt på olika sätt. Studierna skiljer sig även genom att vissa lägger fokus på polisanmälda våldtäkter medan andra är så kallade offerundersökningar eller befolkningsundersökningar, vilka bygger på självrapportering. Eftersom frågor om sex och våld är av känslig karaktär kan man anta en viss underrapportering i studier som bygger på självrapportering. Dock anses offerundersökningar mer trovärdiga än studier av polisanmälningar eftersom de inte i samma utsträckning påverkas av exempelvis ändringar i rättssystemet (Hradilova Selin, 2008).

I befolkningsundersökningen *Sex i Sverige* fann man att 12 procent av de tillfrågade kvinnorna och tre procent av männen någon gång under livet tvingats till en sexuell handling, så som vaginal-, oral- eller analsex, att onanera åt en annan person, att själv onanera inför en annan person eller att se på när en annan person onanerar (Lewin & Fugl-Meyer, 1998). I en annan av de största omfångsundersökningarna av mäns våld mot kvinnor som genomförts i Sverige, *Slagen dam*, studeras kvinnors erfarenheter av olika former av våld (Lundgren, 2001). Här används begreppet sexuellt våld, vilket innefattar fyra typer av handlingar; att någon *tvingat* kvinnan till någon sexuell aktivitet genom hot, fasthållning eller våld, att någon *försökt tvinga* kvinnan till någon sexuell aktivitet genom hot, fasthållning eller våld, att någon *tvingat eller försökt tvinga* kvinnan till någon sexuell aktivitet när kvinnan befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd samt att någon mot kvinnans vilja tagit på henne sexuellt. Av de tillfrågade visade sig 34 procent ha blivit utsatta för sexuellt våld av en man minst en gång efter det att de fyllt 15 år och sju procent hade blivit utsatta under det senaste året (ibid.). En sammanställning av epidemiologisk data från USA visade att 17-25 procent av alla kvinnor någon gång under sin livstid blivit våldtagna, det vill säga blivit utsatta för oönskad oral-, anal- eller vaginal penetration påtvingad med våld, hot om våld eller då kvinnan befunnit sig i hjälplöst tillstånd (Campbell, 2008).

I 2009 års Nationella trygghetsundersökning (NTU) (Irlander & Westfelt, 2010) – en brottsofferstudie baserad på telefonintervjuer – ställde man frågan huruvida någon ”[o]fredade, tvingade eller angrep [...] dig sexuellt under förra året (2008)?” (s. 36). 1.4 procent av kvinnorna och 0.2 procent av männen svarade jakande på frågan. Man fann även att det var vanligast att bli ofredad, tvingad eller angripen sexuellt om man som kvinna var mellan 16-24 år gammal (ibid.). Att den som blivit utsatt ofta är ung är något som även bekräftas i studier rörande polisanmälda våldtäkter. Mellan åren 1995-2006 var cirka hälften av alla de som blev utsatta för en våldtäkt mellan 18-29 år gamla (Hradilova Selin, 2008). Man har även sett att de som blir utsatta för våldtäkt och andra sexualbrott oftare är ensamstående med barn, bor i en storstad och är lågutbildade än andra (Irlander & Westfelt, 2010). I *Sex i Sverige* (1998) betonas det dock att faktorer som ålder, familjesituation och familjebakgrund, utbildning, socioekonomisk status och livsstil påverkade, men inte på något vis var avgörande för om en person blivit sexuellt tvingad eller ej.

Omständigheterna kring en våldtäkt kan se väldigt olika ut. Relationen till gärningsmannen är en sådan omständighet. Bland de polisanmälda våldtäkterna har fallen, där gärningsmannen och den som blivit utsatt för våldtäkten är i eller har varit i en nära relation, minskat något de senaste åren – från 29 procent 1995 till 17 procent 2006 (Hradilova Selin, 2008). Däremot var 34 procent av gärningsmännen en bekant. 57 procent av de tillfrågade angav att gärningsmannen var helt okänd. Man poängterar dock att det vid självrapportering om framför allt våldtäkt av en närstående person kan förekomma underrapportering, eftersom detta är en mycket känslig fråga (ibid.). I NTU (Irlander & Westfelt, 2010) fann man att endast nio procent av gärningsmännen var en närstående person. Vad gäller de polisanmälda våldtäkterna har man sett en ökning, från 26 procent 1995 till 33 procent 2006, av de fall där gärningsmannen är obekant för den som blivit utsatt. En person som är obekant definieras här även som en person som den utsatte känt några timmar (Hradilova Selin, 2008). År 2006 utgjordes 12 procent av de polisanmälda våldtäkterna av överfallsvåldtäkter, 18 procent innefattade fler än en gärningsman och 16 procent var så kallade nöjeslivsrelaterade våldtäkter (ibid.).

2.3. Ökat antal våldtäkter?

De senaste tjugo åren har det skett en markant ökning av de polisanmälda våldtäkterna (Grevholm, Nilsson, & Carlstedt, 2005). Då Brå (Hradilova Selin, 2008) undersökte förändringar i brottsstrukturen av polisanmälda våldtäkter och våldtäktsförsök under tidsperioden 1995-2006 såg man en fördubbling av anmälningar under de studerade åren. Diskussioner har dock förts kring huruvida det har skett en faktisk ökning av våldtäkterna eller om det snarare är anmälningsbenägenheten som förändrats. I studien från Brå (2008) menar man att ökningen av polisanmälda våldtäkter främst bör betraktas utifrån att fler idag väljer att anmäla det de blivit utsatta för. Dock gör man bedömningen att vissa specifika former av våldtäkter, som exempelvis nöjeslivsrelaterade våldtäkter och våldtäkter med fler än en gärningsman, även kan ha ökat rent faktiskt. Detta menar man i så fall kan ha sin grund i samhällsutvecklingen och det ökade utbudet vad gäller nöjesliv, som kvinnor idag deltar mer aktivt i än förr, samt (ökad)

användning av Internet med olika dejtingsajter, forum och så kallade Communitys (ibid.). Trots att anmälningsbenägenheten tros öka uppskattar man att det fortfarande finns ett stort mörkertal. Sexualbrott tillsammans med trakasserier är de brott som anmäls minst; endast 19 procent antas polisanmälas (Irlander & Westfelt, 2010).

2.4. Feministisk teori, våld i nära relationer och våldtäkt

Kelly (1988) beskriver våldtäkt på en skala med flytande gränser som innefattar olika former av påtvingade fysiska, verbala, visuella och sexuella kränkningar riktade mot kvinnor. Denna skala kallar Kelly för *våldets kontinuum* och begreppet har använts flitigt av teoretiker som studerar våld i nära relationer (Steen, 2003). Att betrakta våld som ett kontinuum gör att man förstår olika former av våld, hot och kränkningar som beroende av gradskillnad och inte artskillnad (ibid.). Från denna utgångspunkt betraktas våldtäkt som en del av det betydligt större fenomenet könsrelaterat våld. I *Slagen dam* fann man att 46 procent av alla kvinnor blivit utsatta för våld av en man efter sin 15-årsdag (Lundgren, 2001). I denna studie använde man just våldets kontinuum som en grundläggande metodologisk utgångspunkt.

Ett annat teoretiskt begrepp som används i *Slagen dam* och flera andra studier av mäns våld mot kvinnor är *våldets normaliseringsprocess*. Detta teoretiska begrepp beskrivs av Eva Lundgren (1991), professor i sociologi, som strategier vilka används av den våldsamme mannen för att uppnå och vidmakthålla kontroll samt skänka honom erotiska upplevelser. För kvinnan beskrivs normaliseringsprocessen som en anpassnings- och överlevnadsstrategi, där hon gradvis vänjer sig vid ett minskat fysiskt, mentalt och emotionellt livsutrymme och där gränserna mellan godtagbara och kränkande handlingar sakta suddas ut. Kvinnan positioneras härigenom i en känslomässig beroendeställning gentemot mannen och förklarar slutligen hans våldshandlingar utifrån hans egna motiv; som uttryck för kärlek och omtanke (ibid.).

Begreppet våldets normaliseringsprocess är menat att förstås i sin kontext, som av Lundgren beskrivs som patriarkal; ett samhälle där män som grupp är systematiskt överordnade kvinnor som grupp. Våld i nära relationer betraktas då inte utifrån att enskilda män skulle ha ett avvikande beteende utan som något som förekommer till följd av denna så kallade könsmaktsordning. Våldet antas även bidra till att upprätthålla detta system då det innebär att alla kvinnor (och inte bara kvinnor som på något vis avviker) ständigt måste förhålla sig till detta potentiella hot om våld som teoretiskt sett skulle kunna utövas av vilken man som helst (och inte bara av män som på något vis avviker) (Lundgren, 1991, 2001).

Steen (2003) beskriver hur Lundgrens teoretiska utgångspunkt kring våldets normaliseringsprocess, könsmaktsordningen och dess inflytande på mäns våld mot kvinnor främst utmanas av två alternativa perspektiv. Dessa kan beskrivas som a) våld som ett individproblem, en utgångspunkt som Steen låter representeras av hedersdoktorn i socialt arbete, socionomen Eva Hedlund och b) docent Margareta Hydéns teori kring våld som en tvivelaktig äktenskaplig handling. Steen (2003) påpekar att Hedlunds

”individperspektiv” inte är helt renodlat utan att hennes teorier och förklaringar påvisar en ambivalens kring hur mannens våldshandlingar ska härledas. Genom våldtäkt och slag stärker han sin manlighet och detta har han möjlighet att göra för att han är just man, kontra de resonemang som Hedlund för kring den våldsamme mannen som avvikande, patologisk och tvångsmässig. I likhet med Hedlund beskriver Hydén hur många av de våldsamma männen har psykiska problem som narcissistisk personlighetsstörning och hur äktenskapet mellan en våldsam man och en våldsutsatt kvinna är helt artskilt från ett icke-våldsamt äktenskap. Våldsprocessen beskrivs som cirkulär där bägge parter tiden före det fysiska våldet innehar en liknande, könsneutral maktposition. Då mannen blir våldsam försätter han kvinnan i underläge. Detta uppvägs i fasen efter våldet då mannen försätts i en underordnad maktposition gentemot kvinnan genom att det då är upp till henne om äktenskapet ska bestå eller ej. Fasen efter våldet är viktig för att en ny våldsepisod ska kunna uppkomma då den är avgörande för upplevelsen av kontroll och makt. Våldsprocessen är en kamp om rätten att tala. Att mena att kvinnor kan komma att tycka att det är normalt att bli slagna osynliggör det motstånd som kvinnor uppvisar gentemot sina våldsamma män, anser Hydén (Hydén, 1999; Steen, 2003).

Det finns på så vis en ständigt pågående kritik mot att förklara mäns våld mot kvinnor med övergripande patriarkala strukturer. Det förekommer även kritik mot att alls betrakta samhället som en könsmaktsordning. De feministiska perspektiven på mäns våld mot kvinnor har dock fått en sådan genomslagskraft (Hradilova Selin, 2008) att den feministiska debatten kring våld och våldtäkt mot kvinnor bör uppfattas som fruktbar att studera oavsett hur man personligen positionerar sig gentemot den.

1993 skrev FN en deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor. I deklarationen tydliggör FN:s generalförsamling att de “[r]ecognizing that violence against women is a manifestation of historically unequal power relations between men and women, which have led to domination over and discrimination against women by men and to the prevention of the full advancement of women, and that violence against women is one of the crucial social mechanisms by which women are forced into a subordinate position compared with men” (UN, 1994, s. 2). I *Slag i Luften* (SOU, 2004) betraktar man könsmaktsordningen som en grundförutsättning för våld mot kvinnor. Man menar även att man genom ”[a]tt kombinera könsmaktsförståelsen med olika avvikelsetörståelser gör det svårt att angripa problemet med mäns våld mot kvinnor på ett konsekvent och effektivt sätt” (s. 12). I Brås rapport 2008:13 (Hradilova Selin, 2008) skriver man att användandet av *en* förklaringsmodell till alla våldtäkter är orimligt då heterogeniteten bland våldtäktsfallen är stor. Man framhåller samtidigt att den största delen av forskningen pekar på ett gynnsamt förhållande mellan jämställdheten i ett samhälle och antalet våldtäkter i den bemärkelsen att ökad socioekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män leder till minskat antal våldtäkter på befolkningsnivå.

Även män och pojkar blir utsatta för våldtäkt, något som skulle kunna tala emot en könsmaktsrelaterad förklaringsmodell av brottet. I befolkningsundersökningen *Sex i Sverige* (Lewin & Fugl-Meyer, 1998) fann man som nämnt ovan att 12 procent av de svenska kvinnorna blivit tvingade till en sexuell handling. Motsvarande siffra för män var tre procent. Man fann en stor skillnad kring under vilka förutsättningar tvånget

förekommit; för kvinnor fanns ett tydligt dos-responssamband, det vill säga varje ny sexualpartner medförde en ökad risk för att bli tvingad till sex. Förövaren var oftast en partner och kvinnorna var som regel vuxna då de blev utsatta. Män som grupp utsattes för påtvingade sexuella handlingar av andra män, främst i förpuberteten och det finns därmed inget samband mellan antalet sexpartners och våldtäktsrisk bland män (ibid.).

Precis som många feministiska våldtäktsdebattörer efter henne beskrev Susan Brownmiller i sin klassiska bok *Against Our Will: Men, Women and Rape* (1975) hur män som blir våldtagna (i exempelvis fängelsemiljöer) blir intvingade i samma sociala position i fängelset som kvinnor tvingas spela utanför murarna. På så vis menar hon att våldtäkt snarare är en manifestering av hur sexualiserat genus är än ett uttryck för förtryck av det biologiska könet (Brownmiller, 1975). Hon skriver att "[p]assivity is defined as being on the receiving end of a penis" (s. 263). Enligt feministiska teorier som denna är det föga förvånande att det största antalet våldtäkter utförs av män mot kvinnor, men de står inte heller i strid med samkönade våldtäkter utan menar att även dessa är sprungna ur ojämlikheter mellan könen.

Som en del av den framväxande feministrörelsen kom Brownmillers bok 1975 som den första i sitt slag. Boken var en reaktion på vad Brownmiller betraktade som myter kring våldtäkt; en okänd, stark (svart) man överfaller en nykter (vit) ogift kvinna utan sexuell erfarenhet. Detta överfall beskrivs ofta som ett uttryck för en mans okontrollerbara sexualdrift och betraktas främst som ett egendomsbrott mot kvinnans make eller far. För att klassas som en "riktig" våldtäkt av omvärlden bör överfallet innehålla en stor mängd fysiskt våld och ett aktivt, fysiskt motstånd från kvinnans sida, menar hon. Brownmillers (nya) alternativa bild till detta scenario var att våldtäkt utförs av en mängd olika sorters män mot olika sorters kvinnor, ofta inom relationer. Våldtäkt bör betraktas som våld för att våldtäkten grundar sig i en strävan efter makt, inte i sexuell frustration. Man undviker även tveksamheter i stil med att "hon kanske egentligen ville" (vilket enligt Brownmillers synsätt främst drabbar gifta, sexuellt erfarna och svarta kvinnor) genom att behandla våldtäkt som våld (då våldsutsatthet sällan anses vara något man "egentligen" vill). Våldsbrott bedöms även som värre än sexualbrott (då sexualbrott är en "kvinnofråga") vilket gör att våldsperspektivet skulle höja den våldtagnas brottsofferstatus. Konklusionen i boken kan representeras av den väl citerade meningen: "[i]t is nothing more or less than a conscious process of intimidation by which all men keep all women in a state of fear" (s. 15).

Huruvida våldtäkt bör betraktas som våld diskuterades även i samband med reformen av den franska våldtäktslagen 1977. Delaktig i diskussionen var filosofen Michel Foucault som under utredningen av lagen blev tillfrågad som expert för att uttrycka sin syn på hur våldtäkt bör bestraffas. Anledningen till detta var troligtvis hans arbete kring disciplinär makt och sexualitet. Foucaults syn på makt, vilken han benämner disciplinär, handlar inte om specifika personers makt över andra personer utan snarare om hur normer och institutioner disciplinerar och klassificerar människor. Denna disciplinära makt, menar han, konstruerar subjekt och kroppar (Foucault, 1991). Foucaults teori kring sexualitet och kroppen förklarar hur de sexuella organen har konstruerats som mer värdefulla än andra kroppsdelar och hur man därför skyddat och omgärdat dem. Detta har i sin tur

bidragit till ett skuldbeläggande och moraliserande kring sexualitet och könsorganen vilket Foucault betraktar som problematiskt (Foucault & Hurley, 1988).

Under en dialog publicerad i tidningen *Change* 1977 uttryckte Foucault sin åsikt:

”[...] sexuality can in no circumstances be the object of punishment. And when one punishes rape one should be punishing physical violence and nothing but that. And to say that it is nothing more than an act of aggression: that there is no difference, in principle, between sticking one’s fist into someone’s face or one’s penis into their sex...” (Foucault & Kritzman, 1988, s. 200).

2.5. Problemformulering och syfte

Foucaults uttalande ledde till starka reaktioner främst från feministiska akademiker. Än idag debatteras våldtäktens natur och konstruktion i vetenskapliga tidskrifter utifrån Foucaults påstående att en våldtäkt bör bestraffas endast för de fysiska men den orsakar offret. Ofta hänvisar författarna även till Brownmillers bok (1975), men då mer ur ett anekdotiskt perspektiv. Utifrån Hallbergs beskrivning av vetenskapliga kontroverser är diskussionen att betrakta som en sådan då dess utveckling ter sig likt en kontrovers (Hallberg, 2007; Hallberg & Bragesjö, 2003).

Syftet med detta examensarbete är att ge en överblick över argumenten i (den främst feministiska) diskussionen om huruvida våldtäkt är att betrakta som sex eller våld genom att dels beskriva hur kontroversen utvecklats men även studera hur artikel- och avhandlingsförfattarna beskriver konsekvenserna av vald teoretisk utgångspunkt. Detta examensarbete har således inte som syfte att värdera och dra slutsatser utifrån dessa argument.

Hur man väljer att betrakta våldtäkt kan förmodas få konsekvenser för den drabbades återhämtning, hjälpsökande beteende, bemötande av vårdpersonal och anhöriga. Det kan även tänkas ha betydelse för hur man utformar studier och undersökningar och för den utsattes fortsatta psykiska hälsa. Hur man arbetar preventivt och rehabiliterande med fenomenet våldtäkt både på grupp- och individnivå påverkas möjligen av hur man definierar våldtäkt. Frågan kan därför både direkt och indirekt betraktas vara relevant för folkhälsan.

3. Metod

3.1. Studiedesign

Denna litteraturstudie utgörs av en analys av vetenskapliga artiklar och avhandlingar inom ett avgränsat område. Enligt Friberg (2006) finns det ett antal motiv för att göra denna typ av studie. Dels kan ett sådant motiv exempelvis vara att man vill skapa en större förståelse för det valda studieobjektet. Det kan även vara att man vill sammanställa den forskning som finns på området för att ge en ny helhetsbild (ibid.). För den här studien är detta ett relevant metodval då den syftar till att ge en överblick och sammanfattning kring de argument som framförts inom den vetenskapliga diskussionen kring huruvida våldtäkt bör betraktas som sex eller våld. Flera försök till att ge en överblick över kontroversen har gjorts av bland annat Bell (1991) och Lane (2009). Dock väljer dessa författare att värdera argumenten som framförs. Därmed kan en studie som strävar efter större opartiskhet och som syftar till att ge en vidare förståelse för de olika argumentens innehåll (och inte deras ”sanningshalt”) tillföra ytterligare kunskap inom fältet.

3.2. Urval

Innan resultatmaterialet samlades in sattes ett antal inklusion- och exklusionkriterier upp. Detta för att datainsamlingen skulle ske systematiskt och i enlighet med syftet.

3.2.1. Inklusionskriterier

Det material som inkluderas i studien ska

- vara granskade (peer-reviewed) vetenskapliga artiklar eller doktorsavhandlingar
- vara empiriska eller teoretiska texter
- föra en teoretisk diskussion om våldtäkt som våld, alternativt våldtäkt som sex, alternativt våldtäkt som våld och sex
- föra en teoretisk diskussion om våldtäkt som går att överföra till en annan kontext än den studerade
- vara publicerade efter 1977 (då den foucauldianska diskussionen började)
- vara möjligt att få tag på rent praktiskt
- vara engelsk- eller svenskspråkigt

3.2.2. Exklusionskriterier

Texter kommer att exkluderas från studien om de

- är litteratursammanställningar
- endast för en teoretisk diskussion om våldtäkt mot barn
- endast för en teoretisk diskussion om våldtäkt mot män

- endast syftar till att utforma underlag för lagstiftning

3.3. Datainsamling

Vid resultatmaterialinsamlingen genomfördes databaserna Scopus, Sociological Abstract, Gender Studies Database samt GENA. Dessa databaser användes främst på grund av ämnets karaktär, vilket bekräftades då sökningar i PubMed och Psyc-ARTICLES inte gav något användbart resultat.

Tanken med studien är sprungen ur boken *Våldtäkt och romantik* (Kielos, 2008). Boken blandar en fiktiv historia med teoretiska resonemang och fakta kring våldtäkt. Denna bok gav inspiration vid utformningen av sökord. De som visade sig vara användbara i studien presenteras i Bilaga 2. I ovan nämnda databaser testades många olika kombinationer av dessa sökord. Sökningarna gav antingen väldigt många (1000-tals) eller väldigt få träffar. På grund av tidsbrist kunde 1000-tals abstract inte granskas. För att undvika urvalsfel prioriterades många ”smala” sökningar med få träffar framför ett osystematiskt tillvägagångssätt bland de många träffarna. Dessa artiklar granskades i gengäld mycket noggrant efter urvalskriterierna. De sökordskombinationer som presenteras i Bilaga 2 är således de som visade sig ge ett överskådligt antal artiklar i någon av databaserna där minst en valdes ut.

De abstracts som granskades men inte upplevdes som relevanta för studiens syfte handlade främst om validitetsprövningar av skalor som mäter attityder kring våldtäkt och om preventionsprogram som genomförts och utvärderats i främst afrikanska NGO-projekt. En del abstract handlade bara om Foucaults uppfattning om kroppen och många förde en teoretisk diskussion om våldtäkt utan att beröra frågan om våldtäkt som sex eller våld. Några artiklar handlade om attityder kring genus och dess betydelse för uppfattningar om våldtäkt. Många artiklar behandlade våldtäkt ur en juridisk synvinkel.

Efter den systematiska genomgången utgjordes resultatmaterialet av fem vetenskapliga artiklar och en avhandling som uppfyllde inklusionskriterierna (Figur 1). För att utvidga materialet genomfördes därför en mängd manuella sökningar. Kielos bok utgjorde ett första underlag för dessa. Alla referenser i resultatmaterialet har granskats efter titel och i många fall även efter abstract. Med denna metod upptäcktes ytterligare tio artiklar, varav sju inkluderades i det slutgiltiga resultatet. En artikel och en avhandling påträffades via Google Scholar med hjälp av dess länksystem ”citerat av”. Alla artiklar som hittades via manuella sökningar har kontrollerats i vetenskapliga databaser för att med hjälp av dessa få en försäkran om att de är granskade (peer-review).

En genomgående svårighet vid insamlingen av datamaterialet var att en stor del av litteraturen kring ämnet består av (fack)böcker. Detta innebär i sin tur att flera av artikelförfattarna för en diskussion utifrån, eller som svar på dessa böcker. Vissa delar av dessa författares resonemang var därmed nödvändigt att tona ned då det med hänsyn till studiens utformning inte fanns möjlighet att använda ursprungskällan till materialet. Inte heller hänvisning till andrahandskällor är lämpligt vid denna typ av rapport.

STEG 1a. Sökning av artiklar i vetenskapliga databaser, urval via abstract

Gena:
1 träff

Gender studies
database:
2 träffar

Scopus:
7 träffar

Sociological
abstract:
6 träffar

• Sju artiklar togs bort pga att de var dubletter.

Resultat: 9 artiklar

STEG 1b. Urval via fullständigt innehåll

• Tre artiklar togs bort då de inte uppfyllde inklusionskriterierna.

Resultat: 6 artiklar

STEG 2a. Manuell sökning av vetenskapliga artiklar och avhandlingar, urval via abstract

Referenslistor
8 träffar

Google Scholar
2 träffar

Resultat: 10 artiklar

STEG 2b. Urval via fullständigt innehåll

• Fyra artiklar togs bort då de inte uppfyllde inklusionskriterierna.

• Efter närmare granskning togs en artikel tillbaka

Resultat: 7 artiklar

TOTALT RESULTAT: 13 artiklar (se bilaga 1)

Figur 1. Systematisk och manuell artikelsökning

Artikeln av McNay (1991) handlar inte explicit om våldtäkt och kan därför delvis betraktas som liggandes utanför inklusionskriterierna. McNay hänvisar dock flitigt till artiklar som uteslutande diskuterar våldtäkt. Hennes bidrag med teorier kring Foucaults betydelse för feminismens uppfattning om kroppen kan betraktas som unik och därför viktig för den fortsatta diskussionen om våldtäkt. Artikeln inkluderades därför trots avvikelser från urvalskriterierna. Bell (1991) och Lane (2009) syftar främst till att kartlägga andra debattörers åsikter i våldtäktsfrågan. Bell försökte redan i sin artikel 1991 stänga kontroversen och fyller därmed en viktig förtydligande roll i detta examensarbete som delvis syftar till att kartlägga åsiktsskiljaktigheternas utveckling. Lane tar i sin diskussion ställning till de olika argumenten och positionerar sig därför själv som en aktör i kontroversen, vilket gör hennes analys fruktbar att inkludera.

Från de två empiriska texter som inkluderades i denna studie hämtades information främst från de *slutsatser* kring våldtäktens konstruktion och natur som författarna drar utifrån sitt resultat, inte från resultatet i sig. Hos övriga inkluderade artiklar och avhandlingar är det endast den teoretiska diskussionen kring våldtäkt som våld eller sex som ansetts relevant för denna studie och alla empiriska hänvisningar och anspråk har betraktats som anekdotiska eller som syftande till att få fram sin poäng.

Artiklarna granskades främst utifrån sin överensstämmelse med inklusionskriterierna. Dess vetenskapliga kvalitet avgjordes huvudsakligen genom att artiklarna är granskade (peer-reviewed). Det empiriska materialet granskades utifrån Fribergs (2006) kriterier (vilka främst riktar sig till vårdvetenskap och empiriskt material och upplevdes därför inte som lämpliga för övriga artiklar) och de ansågs uppfylla dessa kriterier i tillfredsställande grad. Alla artiklar genomlästes med ett vetenskapligt förhållningssätt inspirerat av kontroversstudier (se avsnitt *Analysmetod*).

3.4. Analysmetod

Resultatmaterialet genomlästes grundligt. Det genomsöktes efter teman och subteman i de diskussioner som förs av artikel- och avhandlingsförfattarna kring huruvida våldtäkt bör betraktas som våld eller sex. Viss inspiration till analysen hämtades från kontroversstudier. Begreppen opartiskhet och symmetri är centrala i kontroversstudier (Hallberg & Bragesjö, 2003), och användes därför i analysen. Opertiskhet innebär i denna studie att examensarbetsförfattarna strävade efter att förhålla sig opartiska till de kunskapsanspråk som gjorts om våldtäkt av artikel- och avhandlingsförfattarna. Med begreppet symmetri avses att det vid analysen (och i resultatet) även fanns en strävan efter att ge likvärdigt utrymme till de kunskapsanspråk som gjorts. Interpretativ flexibilitet är en metod som kan användas vid kontroversstudier; begreppet beskriver hur de aktörer som deltar i en kontrovers tolkar samma fenomen eller studieobjekt utifrån olika perspektiv och intressen, vilket kan leda till att olika slutsatser dras (Collins, 1981). I denna studie fanns därför detta begrepp med under analysprocessen.

Efter det att de utvalda artiklarna och avhandlingarna studerats ingående gjordes en schematisk sammanfattning av resultatmaterialet i form av en illustrativ karta. Utifrån denna kunde de olika artiklarnas och avhandlingarna diskussioner jämföras, vilket resulterade i att tre övergripande teman med subteman kunde identifieras. Dessa teman fokuserar på de konsekvenser författarna menar att valt synsätt på våldtäkt får.

3.5. Etiska överväganden och förtydligande av begrepp

Framför allt gjordes två etiska överväganden inför samt under produktionen av denna studie. Enligt samarbetskommittén för folkhälsoforskning (1989) bör en övergripande princip för forskning som bedrivs inom området folkhälsa vara att det finns en relevans och betydelse för folkhälsan (Allebeck & Westrin, 1989).

Ett annat övervägande är huruvida det är möjligt att förhålla sig opartisk till resultatmaterialet. Eftersom inspiration hämtats från kontroversstudier är det en vald ansats att närma sig materialet på detta sätt. Man kan dock hävda att det är omöjligt att åsidosätta sin egen förförståelse om hur världen är ordnad. Feministisk epistemologi argumenterar för att föreställningar om värdenneutralitet riskerar att osynliggöra oskrivna förgivettaganden (Tanesini, 1999). Därför kan ett förtydligande av vilka grundläggande värderingar forskaren har höja kvaliteten på materialet då den teoretiska bakgrunden är av betydelse för hur resultaten tolkas (Malterud, 2001; Tanesini, 1999). Utifrån denna inom feministisk teori grundläggande utgångspunkt finner examensarbetsförfattarna det nödvändigt att förtydliga sina egna teoretiska referensramar kring frågan; vi är av uppfattningen att män som grupp konstrueras att stå över kvinnor som grupp på ett socialt, sexuellt, ekonomiskt och politiskt plan. Vi anser att denna ordning främst är av ondo och att den bör förändras. Vi vill vidare betona att denna utgångspunkt gäller på strukturell nivå och därför inte på något vis måste spegla maktrelationer mellan enskilda individer.

I denna studie har begreppet våldtäkt inte fått någon fristående definition utan artikel- och avhandlingsförfattarnas egna förklaringar av begreppet har varit rådande då deras synpunkter uttryckts. Vissa författare ger ingen förklaring till vad de menar med våldtäkt medan andra har som främsta syfte att definiera vad som bör innefattas i våldtäktsbegreppet. Examensarbetsförfattarna anser det inte vara nödvändigt att ge en egen definition av termen men vill, med utgångspunkt i stycket om feministisk epistemologi ovan, klargöra att både före, under och efter detta examensarbete har uppfattningen funnits att våldtäkt som det yttrar sig idag påverkas av strukturella ojämlikheter mellan män och kvinnor.

Förhoppningen är att denna epistemologiska transparens kan vara läsaren behjälplig för att förstå vilka teoretiska utgångspunkter som legat till grund för hur materialet studerats och hur slutsatser dragits. Även om opartiskhet enligt feministisk forskningsmetodik ses som en omöjlighet kan en beskrivande ansats vara ett försök att undkomma värderande ställningstaganden.

Begreppet "sex" används i detta examensarbete istället för närliggande (och vad vissa kan anse vara mer passande) begrepp så som att våldtäkt bör ses som en sexuell handling, förknippat med sexualitet eller sexuellt. Diskussionen förenklas i de flesta engelsk-språkiga texter till en fråga om våldtäkt är att betrakta som "violence or sex". I detta examensarbete används därmed ordet "sex" eftersom det är så de flesta författare uttrycker sig. "Sex" är dessutom det minst värdeladdade ord man kan använda i denna diskussion då exempelvis sexualitet och sexuell handling används av enskilda författare för att framföra sina poänger. Det faktum att man kan tillskriva "sex" en mängd olika innebörder fyller således en funktion då det bör betraktas som det mest opartiska begreppet.

4. Resultat

Detta examensarbete har ett tudelat syfte; att presentera kontroversens utveckling och att studera vilka konsekvenser artikel- och avhandlingsförfattarna menar att utgångspunkterna våldtäkt som våld respektive våldtäkt som sex får. Dessa delar presenteras i separata avsnitt.

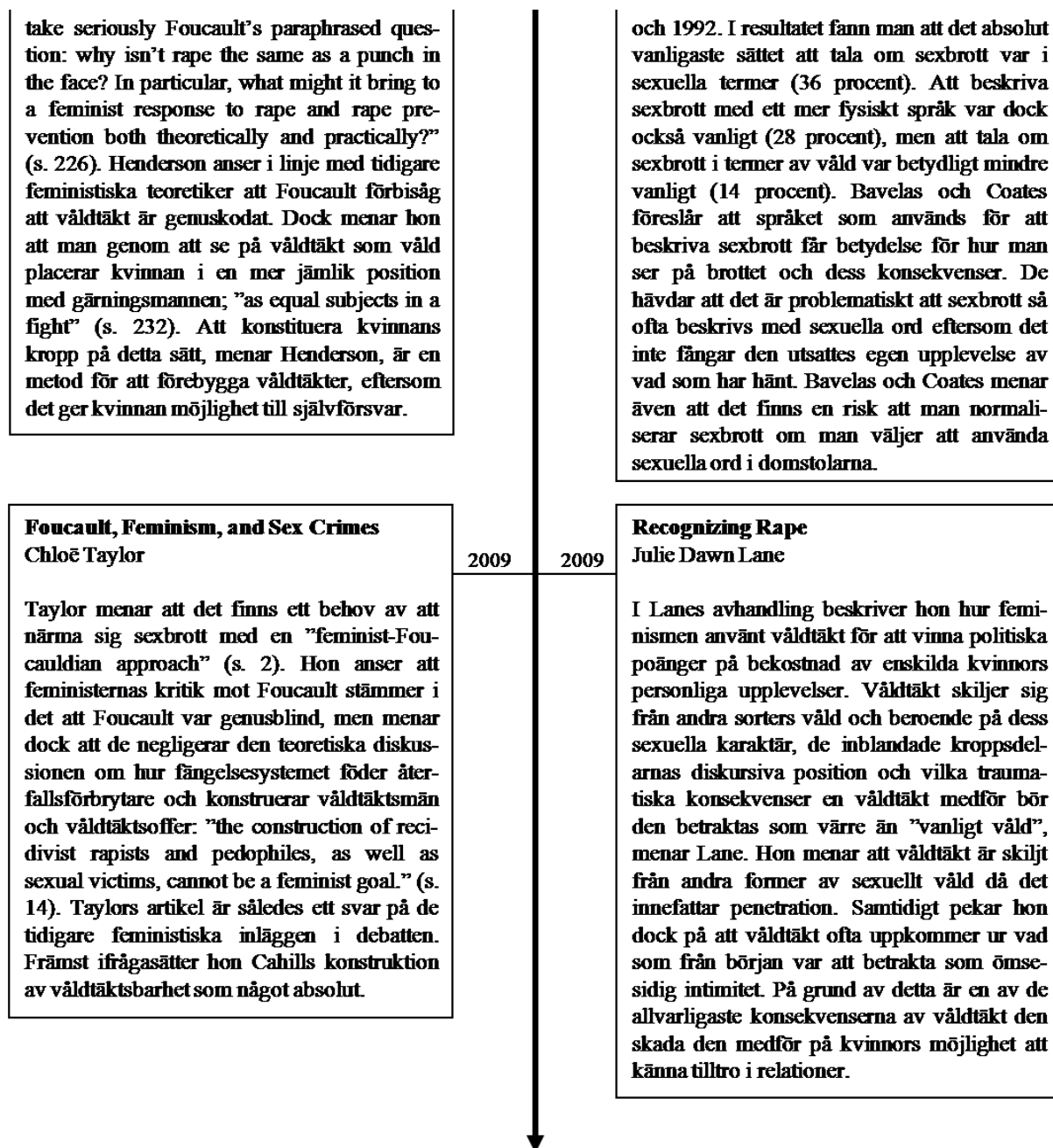
4.1. Kontroversens utveckling

Då de flesta författare som inkluderas i resultatet endast bidragit med varsin artikel eller avhandling är det passande att beskriva deras ståndpunkt utifrån var de rent tidsmässigt uttalat sig i kontroversen. Detta för att kontextualisera deras argument gentemot tidigare debattörer och för att ge en överblick kring kontroversens utveckling. Processen illustreras nedan med hjälp av en "tidslinje" (Figur 2) som tar avstamp i Brownmillers och Foucaults provokativa ställningstaganden kring våldtäkt under den senare delen av 70-talet.

1970

<p>Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977 Michel Foucault</p>	1977	<p>1975 Against Our Will: Men, Women, and Rape Susan Brownmiller</p>
<p>Our damages and their compensation – Rape: The will not to know of Michel Foucault Monique Plaza, (originalpublicerad 1978, publicerad på engelska 1981)</p> <p>Plazas artikel är ett direkt svar på Foucaults uttalande om att en våldtäkt ska bestraffas endast utifrån det fysiska våld den innebär. Hon menar att Foucault har rätt i teorin kring att de sexuella organen bör betraktas som vilken kroppsdel som helst men att Foucault är "genusblind" då han inte diskuterar det faktum att våldtäkt är ett brott som begås av sociala män mot sociala kvinnor. Foucaults vilja att inte bestraffa våldtäkt med argumentet att sexualitet aldrig ska vara straffbart ökar mäns överordning över kvinnor ytterligare och mörkar hur våldtäkt skiljer sig från ett slag i ansiktet, menar Plaza.</p>	1981	<p>Feminism, Marxism, Method, and the State: An Agenda for Theory Catherine MacKinnon; Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence Catherine MacKinnon</p>
<p>How Bad Is Rape? Harriet E. Baber</p> <p>I artikeln How Bad Is Rape? ifrågasätter Baber att våldtäkt ofta betraktas som ett av de absolut värsta brott en kvinna kan bli utsatt för. Hon diskuterar den relativa allvarlighetsgraden av olika brott och jämför våldtäkt med andra genusrelaterade förtryck. Baber menar att betydelsen av våldtäkt överdrivs på grund av att kvinnor ses som sexobjekt och att sexualiteten betraktas som kvinnans största värde. Detta anser hon medföra en rad negativa konsekvenser, till exempel att kvinnor som blivit utsatta för våldtäkt förväntas må och känna på ett visst sätt. Hon menar även att det stärker synen på kvinnor som svaga och oförmögna att hantera faror och våld. Baber föreslår vidare att våldtäkt bör betraktas som andra våldsbrott; som en våldsamt handling mot en annan person. Via detta synsätt, menar hon, skulle våldtäkt kunna omvärderas.</p>	1987	<p>1982 1983</p> <p>Statsvetaren MacKinnon beskriver i sina två artiklar om marxism, feminism och statens funktion sin syn på sexualiteten som feminisms viktigaste fråga. Sex formar genus och genus formar sexualitet, menar MacKinnon, och det är meningslöst att tala om kvinnlig sexualitet så länge vi lever i ett patriarkalt samhälle. Så länge män sätter ramarna inom vilka kvinnor kan välja att samtycka är samtycke ett meningslöst begrepp. Våldtäkt är bara ytterligare en variant på mäns (våldsamma heterosexuella) sexualitet och skillnaden på "frivillig" och "ofrivillig" penetration är för kvinnor liten, menar hon. MacKinnon hänvisar aldrig direkt till Foucault men diskuterar "de som vill definiera våldtäkt som våld" i relation till att hon själv vill definiera våldtäkt som ett uttryck för ojämlik sexualitet.</p>
	1991	<p>"Beyond the "Thorny Question": Feminism, Foucault and the Desexualisation of Rape Vikki Bell</p> <p>Till skillnad från många andra i debatten, strävar Bell inte efter att besvara frågan om våldtäkt handlar om sex eller våld. Istället menar hon att diskussionen inte tjänar på att den delas upp i två läger. Detta eftersom många av de argument och teorier som framförts har stora likheter trots att de kommer från skilda håll. Bell menar att detta dels beror på att debattörerna ger termen "sex" olika betydelse; som sexualitet, autonomi eller genus. Dessutom anser hon att det som skiljer debattörerna åt inte är deras syn på om våldtäkt handlar om sex eller våld, utan istället deras syn på sex, våld och makt.</p>

<p>The Foucauldian Body and the Exclusion of Experience Lois McNay</p> <p>McNay skriver inte explicit om våldtäkt i relation till Foucaults uttalande (se metodavsnittet). Hon utvidgar dock den feministiska kritiken kring hur hans teori om hur makt producerar kroppen är essentialistisk. Även om Foucaults teori kan bidra till feminismen genom sitt konstruktivistiska inslag ger den inte tillräckligt med utrymme för motstånd och individuella erfarenheter. Foucaults beskrivning av hur kvinnor historiskt har "hysteriserats" förvandlar deras kroppar till tysta och passiva om de inte analyseras ur ett genusperspektiv, menar hon.</p>	1991	<p>An immodest proposal: Foucault, hystericization, and the 'second rape' Laura Hengehold</p> <p>Hengeholds syfte är att utvidga Plazas kritik av Foucaults uttalanden genom att använda Foucaults eget begrepp "hystericization" för att förklara hur våldtäkt och våldtäktsrättegångar genom anlåtandet av psykologer och psykiatriker förvandlar kvinnors reaktioner och vittnesmål till symptom på något psykopatologiskt och därmed framställer kvinnor som hysteriska. Hengehold menar likt Plaza att Foucaults ståndpunkt skyddar (våldtäkts-) mäns sexualitet och dessutom att hans analys är heteronormativ då den utgår från att penetration i sig inte ska betraktas som ett övergrepp då kvinnor under normala omständigheter antas vilja delta i detta.</p>
<p>"Liksom våldtäkt, typ" Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt Stina Jeffner</p> <p>Vid sina empiriska studier (genom kvalitativa intervjuer med 16 stycken niondeklassare) om betydelsen av kön och heterosexualitet vid ungdomars förståelse av våldtäkt menar Jeffner att Kellys beskrivning av våldtäkt som tillhörande ett kontinuum ger mening åt hennes studiegrupps uppfattningar. Våldtäkten hamnar utanför koderna för en heterosexuell samhandling endast då den beskrivs i termer av just våldtäkt. Symbolfunktionen hos själva begreppet våldtäkt gör att sexuella handlingar som inte passar in på de klassiska beskrivningarna av begreppet (överfall på nykter flicka av okänd förövare) blir kompromissbara utifrån de faktorer som skiljer sig från stereotypbilden. Dock menar Jeffner att hon till skillnad från MacKinnon finner det betydelsefullt att behålla tanken om möjligheten till att samtycka till sex.</p>	1997	<p>Foucault, Rape, and the Construction of the feminine Body Ann J. Cahill</p> <p>Cahill ställer ännu en gång frågan: how is an assault with a penis different than an assault with a fist?" (s. 45). Skillnaden, hävdar hon, ligger främst i att våldtäkt och rädslan för våldtäkt producerar det som är specifikt för den kvinnliga kroppen och dess beteckande. Cahill utgår från Foucaults teorier om disciplinär makt och kropp, samt feministiska teorier om den kvinnliga kroppen, och drar slutsatsen att det som konstituerar den kvinnliga kroppen är att den är våldtäktsbar, det vill säga att alla kvinnor är potentiella våldtäktsoffer. Att säga att våldtäkt inte har med sex att göra menar Cahill skulle dölja denna koppling. Det skulle även bidra till att man missar det fak-tum att sexualitet är socialt konstruerat och del av ett patriarkalt system.</p>
<p>Feminism, Foucault, and Rape: A Theory of Rape Prevention Holly Henderson</p> <p>Likt bland andra Plaza och Cahill utgår Henderson från Foucaults uttalande från 1977. I artikeln fokuserar hon främst på frågeställningarna: "What might it mean to</p>	2007	<p>Is it Sex or Assault? Erotic Versus Violent Language in Sexual Assault Trial Judgements Janet Bavelas & Linda Coates</p> <p>Bavelas och Coates har i sin studie undersökt språket som används för att beskriva sexbrott i 75 domar från Kanada mellan åren 1986</p>

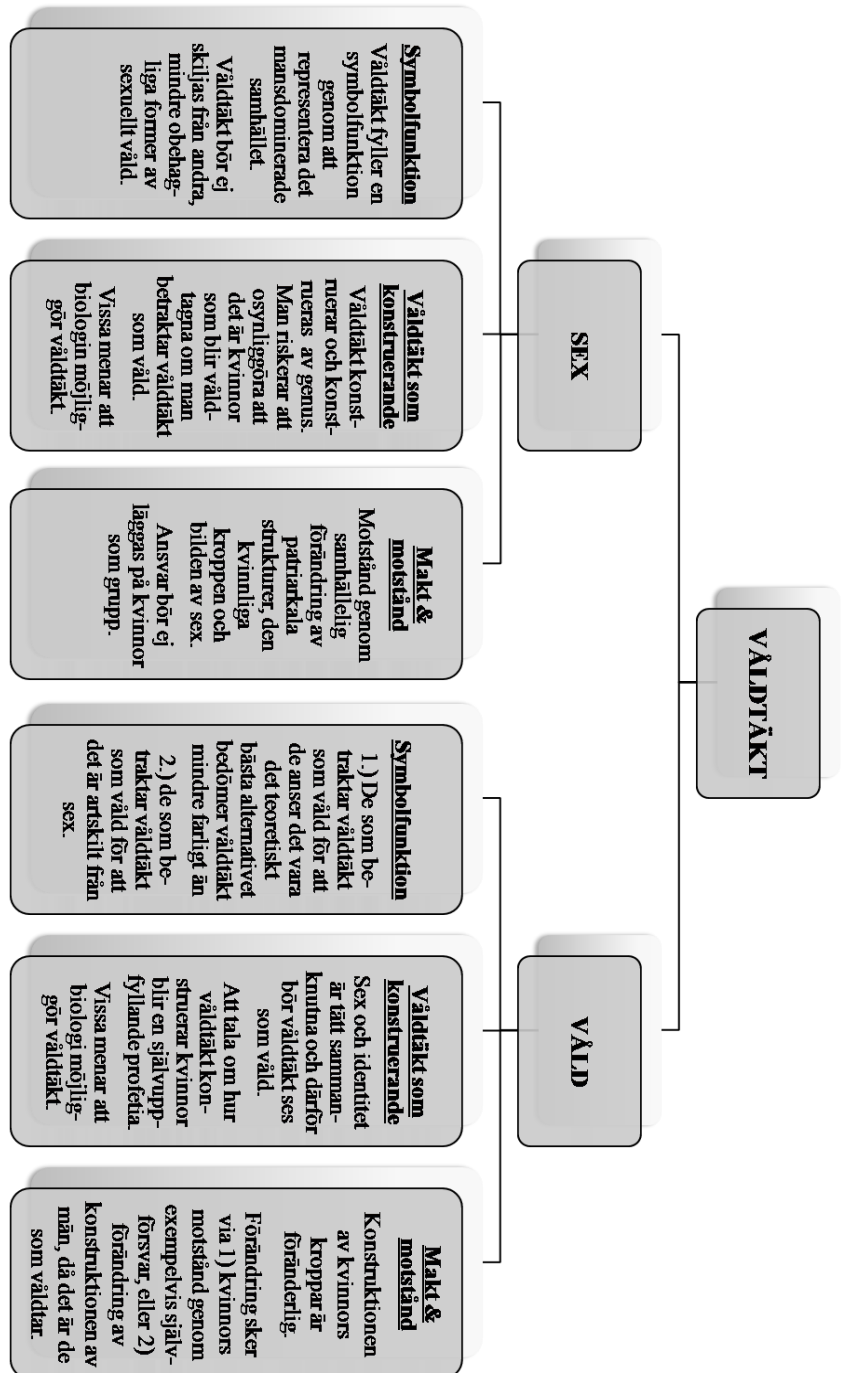

Figur 2. Tidslinje över kontroversen

4.2. Tematisk resultatindelning

Som nämnt i metodavsnittet identifierades vid analysen av resultatmaterialet tre övergripande teman; *Våldtäktens symbolfunktion*, *Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män* samt *Makt och motstånd*. Gemensamt för dessa teman är att de på olika vis relaterar till konsekvenser av synen på våldtäkt som våld eller sex. Figur 3 är en schematisk illustration över hur varje tema är relaterat till respektive synsätt och till

varandra. Figuren är således en förenklad bild som snarare presenterar gemensamma drag än absoluta ståndpunkter. Inte alla artikel- och avhandlingsförfattare diskuterar heller varje tema men alla tar upp minst ett av dem. Vissa författare uttrycker dessutom inte en explicit åsikt i frågan om våldtäkt som våld eller sex.

Figur 3. Teman

Under följande tre rubriker beskrivs varje tema mer ingående. Först presenteras artikel- och avhandlingsförfattarnas tankar om hur våldtäktens symbolfunktioner påverkas av

om man betraktar våldtäkt som sex respektive våld. Därefter beskrivs konsekvenserna av synsätten vad gäller konstruktionen av kvinnor och män och till sist redovisas hur författarna menar att synsätten våldtäkt som sex eller våld påverkar möjligheten till att göra motstånd mot våldtäkt.

4.2.1. Våldtäktens symbolfunktioner

Begreppet våldtäktens symbolfunktion är lånat från Jeffner (1998) och har under analysen av de studerade artiklarna kommit att fyllas med långt många fler betydelser än Jeffner tillskriver det; som beskrivande för de förväntade konsekvenserna av en våldtäkt. Vi kommer nedan att redogöra för hur våldtäkt används inom feministisk teori som en symbol för att beskriva mäns överordning över kvinnor och kritik mot att tala om våldtäkt på detta sätt utifrån den föränderliga betydelsen hos begreppet. Hur (och om) våldtäkt anses vara skilt från annat heterosexuellt sex är en annan fråga som får betydelse för vilken symbolisk funktion man tillskriver fenomenet. Vidare beskrivs hur våldtäkt kan komma att betraktas som mer eller mindre ”farligt” beroende på vad det anses representera.

Våldtäkt som ett uttryck för det mansdominerade samhället

Bell (1991) menar att kontroversen kring hur man ska definiera våldtäkt grundar sig i att begreppen som används i diskussionen betyder olika saker för olika författare. Plaza använder ”sex” för att beskriva de socialt konstruerade identiteter vi tillskrivs efter vårt biologiska kön medan MacKinnon använder samma begrepp som en beskrivning av sexualitet (Bell, 1991). Själv definierar MacKinnon (1982, 1983) sex som konstruerande för genus (vilken därför blir feminismens kärnfråga) och genus som den enskilt viktigaste faktorn för hur vi definierar vår sexualitet: ”Sexuality is to feminism what work is to marxism: that which is most one’s own, yet most taken away” (MacKinnon 1982, s. 515). Gemensamt för MacKinnon och Plaza samt andra senare feministiska debattörer som Hengehold (1994) och Cahill (2000) är dock att de identifierar det mansdominerade samhället som en förutsättning för och starkt bidragande orsak till våldtäkternas systematiska natur (i bemärkelsen att flertalet våldtäkter utförs av män mot kvinnor). I detta avsnitt beskrivs hur författarna ser på det så kallade patriarkatets betydelse för våldtäkt och våldtäkternas roll i diskussionen kring könsmaktsordningen.

Hengehold (1994) är en av dem som menar att det är viktigt att inte bara se varje våldtäkt som en enskild händelse utan som delar av en övergripande struktur. Hon talar om ”rape as a practice” (s. 94) för att beskriva hur våldtäkt kommunicerar manlig överordning. Diskurser skapas främst av män då det är dessa som innehar den största möjligheten till inflytande menar hon, vilket även gäller vid definieringen av vad som är ”sex” och ”våld” i en våldtäkt. Beskriver man våldtäkt som våld förnekar man hur våldtäkt upprätthåller och producerar den manliga hegemonins diskurs, menar hon. Även Cahill (2000) menar att en våldtäkt reflekterar maktrelationerna som producerat den. Aspekterna av könsmakt i en våldtäkt gör att den ska bedömas orsaka mer skada än

vad den rent fysiskt orsakar den enskilda individen. Detta då våldtäktens diskursiva effekter är fundamentala i förståelsen av företeelsen. Dessa effekter yttrar sig exempelvis genom att kvinnor begränsar sitt geografiska livsutrymme, menar hon. Att avsexualisera våldtäkt skulle endast bidra till att stärka de hierarkier som producerar fenomenet (ibid.). MacKinnon (1982, 1983) menar att våldtäkt bara är ett av flera sätt genom vilken manlig överordning produceras och upprätthålls. Frågan är inte på vilket sätt våldtäkt är ett uttryck för denna överordning, menar hon, utan på vilket sätt samlag inte är ett uttryck för det. Penetration och ”vanligt” heterosexuellt sex symboliserar inte bara hur kvinnor underordnas män utan är i sig en aktiv handling för att producera dessa maktförhållanden, skriver MacKinnon. Henderson (2007) menar att hon inte håller med MacKinnon i frågan om att allt ”vanligt” heterosexuellt sex är att betrakta som ett uttryck för mansdominans, men instämmer i att dominans och underkastelse är eroti-serade inom heterosexuella relationer.

Taylor (2009) vänder sig mot att beskriva våldtäkt som det yttersta beviset för att vi lever i ett misogynt samhälle då våldtäkt upplevs och beskrivs på olika sätt världen över och genom olika tider. Med hjälp av historiska exempel och antropologiska berättelser visar Taylor sin syn på hur en amerikansk-europeisk diskurs kring våldtäkt som ett uttryck för mäns överordning blivit den akademiskt rådande. Det finns enligt henne inte något som säger att våldtäkt är ett universellt problem. Därför får man akta sig för att bli ”hemmablind”, menar hon.

Även Lane (2009) vänder sig mot hur våldtäkt används för att beskriva maktförhållanden mellan kvinnor och män. Hon menar att detta osynliggör kvinnors individuella erfarenheter av våldtäkt och att feminismen utnyttjar enskilda människors livstrauma för att vinna politiska poäng. Den empatiska förståelsen för den drabbade kvinnan och utrymmet för att själv få uttrycka hur man upplevt övergreppet begränsas och styrs av feminismens strategi att använda våldtäkt som ett slagträ. Individen måste gå före symbolen i det enskilda våldtäktsfallet, menar hon.

Även Baber (1987) menar att den enskilda våldtäkten ofta försvinner till förmån för universella förklaringar av fenomenet. Hon menar att våldtäkt är dåligt främst för att det kränker en människas rätt till autonomi och att skadan efter en våldtäkt bör bedömas utifrån hur lång tid efter övergreppet den drabbade individen blir begränsad i att leva sitt liv efter sina önskemål. Denna typ av resonemang får dock mothugg av Lane (2009) som menar att det inte finns någon mening i att beskriva våldtäkt som endast en kränkning av någons autonomi, då autonomi inte har något självklart egenvärde. Frågan övergår då från att handla om huruvida våldtäkt bör betraktas som våld eller sex, två företeelser relaterade till kroppslig frihet, till att handla om något som kan liknas vid egendomsbrott, menar hon. Lanes kritik mot att beskriva våldtäkt som både våld och sex beskrivs närmare under nästa rubrik, dock tycker hon att det är än mer opassande att beskriva våldtäkt i termer av ”stöld” med tanke på våldtäktens långtgående konsekvenser.

Våldtäkt som art- eller gradskilt från ”vanligt” heterosexuellt sex

I de flesta författares fall går det att härleda deras syn på huruvida våldtäkt bör betraktas som våld eller sex till om de betraktar våldtäkt som artskilt eller gradskilt från "frivilligt" heterosexuellt sex. Flera författares ståndpunkter utläses utifrån hur de förhåller sig till begreppet våldets kontinuum (Kelly, 1988). Bavelas och Coates (2001) uttalar sig aldrig direkt kring om våldtäkt bör betraktas som våld eller sex, men de vänder sig mot att använda sexuellt laddade ord då man beskriver våldtäkt. Att tala om våldtäkt i sexuella termer ger ett intryck av frivillighet och samtycke, menar de. De ifrågasätter om gärningsmannens motiv verkligen är sexuella och skriver att "assault" är ett mer passande begrepp än "intercourse" då "one of them has put a body part inside the body of the other without her consent" (Bavelas & Coates, 2001).

I totalt motsatt uppfattning av samtycke som en skarp skiljelinje mellan våldtäkt och "vanligt" heterosexuellt sex står MacKinnon (MacKinnon, 1982, 1983). Hon menar att diskussionen kring våldtäkt som våld eller sex tar avstamp i en föreställning kring "vanligt" heterosexuellt sex som något naturgivet bra. I ett så patriarkalt samhälle som vi lever i idag är det för en kvinna omöjligt att fatta ett självständigt beslut kring huruvida hon vill ha sex eller ej. Detta då hon definierar sin egen sexualitet utifrån en manlig synvinkel och då det sex hon får möjlighet att samtycka till är utformat för att främst tillfredställa mäns sexuella lust, menar MacKinnon. Att kalla våldtäkt för våld är ett försök att komma undan kärnfrågan kring vem som har rätt att definiera och kontrollera kvinnors sexualitet. Våldsamhet är konstruerande för manlig heterosexuella, skriver hon: "Rape is not less sexual for being violent; to the extent that coercion has become integral to male sexuality, rape may be sexual to the degree that, and because, it is violent" (MacKinnon 1983, s. 646). Åsikten står nära Plasas svar till Foucault ett par år tidigare:

"sexuality can be injuring; and injury can be specifically sexual [...] reality shows us sexuality as a very precise and very well organized apparatus of oppression. Rape must not be cast into an Elsewhere, into 'another area' than that of sexuality [...] what should be done, on the contrary, is to bring contemporary heterosexuality to a position very close to rape" (1981, s. 32-33).

En handling behöver enligt Plasas och MacKinnons sätt att se det inte innefatta njutning för att betraktas som sexuell.

Hengehold (1994) fokuserar på det faktiska innehållet i en våldtäkt för att förklara hur man genom att beskriva våldtäkt som våld istället för sex osynliggör en del av den skada som våldtäkt orsakar. Hon menar att man genom att endast fokusera på våldet ignorerar själva momentet av penetration och låter detta passera som något naturligt. Penetration framställs därmed som något "normalt" som kvinnan under andra omständigheter förväntas uppskatta, skriver Hengehold. Detta förstärker och förstärks av föreställningen att kvinnor och män är naturgivet heterosexuella trots att många kvinnor inte finner samlag med män det minsta tillfredställande (ibid.).

Lane (2009) påpekar att våldtäkt är sexuellt på så vis att skadorna efter en våldtäkt ofta är sexuella. För en kvinna börjar det som senare övergår till en våldtäkt ofta som en

intim situation av ömsesidighet och närhet. En allvarlig effekt av våldtäkt är därför att förtroenden bryts. Även om tiden innan en våldtäkt kan ha likheter med tiden innan ömsesidigt sex menar hon (likt Bavelas och Coates, 2001) att våldtäkt är otvetydigt skilt från sex. Våldtäkt skiljer sig märkbart från, och är värre än ”vanligt våld” (Lane, 2009) (se *Våldtäktsmannen som subjekt*). Baber (1987) skriver liksom Lane att sexualiteten ofta tar skada av en våldtäkt. Detta talar dock enligt henne snarare emot att betrakta våldtäkt som det värsta som kan hända då en människa definierar sig själv som så mycket mer än sin sexualitet (Baber, 1987).

Våldtäkten som symbol för ”det värsta”

Jeffner (1998) använder begreppet våldtäktens symbolfunktion för att beskriva hur de förväntade konsekvenserna av en våldtäkt har betydelse för hur de ungdomar hon intervjuat tolkar en händelse som just våldtäkt eller som (alternativt) ”dåligt sex”. Warr (1984) fann, vilket finns återgivet i bakgrunden, att de flesta kvinnor i de flesta åldersgrupper är mer rädda för att bli våldtagna än för att dö. Uppfattningen kring våldtäkt som det värsta som kan hända en kvinna, helt artsilt från frivillig sexuell aktivitet, gör att påtvingade sexuella handlingar som av offrets beteende att döma inte upplevts som det värsta förklaras som ”något annat” både av omgivningen men också av den som blivit utsatt själv (Jeffner, 1998). Detta ”andra” betraktas av de ungdomar som Jeffner intervjuat som mindre farligt än våldtäkt. Att betrakta våldtäkt som en given entitet där en mängd kriterier måste uppfyllas för att bedömas som en riktig våldtäkt gör att ”det andra” blir förhandlingsbart. Därmed kodas en del av det som sker efter att tjejen sagt nej snarare som ett brott mot kulturella koder än som sexuell våld. Om hon exempelvis var full då händelsen inträffade, om hon hade haft sex med killen innan han tvingade sig på henne eller om hon fortfarande var kär i honom efter övergreppet så har hon enligt Jeffners studiegrupp sannolikt inte blivit våldtagen. För att undvika detta, menar Jeffner, bör vi inte skilja våldtäkt från andra, mindre obehagliga former av sex. Att betrakta våldtäkt som våld och inte sex skulle enligt Jeffners slutsatser göra att en mängd påtvingade sexuella handlingar som inte socialt klassas som våld(täkt) skulle osynliggöras.

Både Taylor (2009) och Baber (1987) menar att det finns fördelar för feminismen att beskriva våldtäkt som våld då sexualitet är starkt förknippat med identitet i dagens samhälle. Detta för att undvika den typ av konsekvenser som Jeffner (1998) menar att våldtäkten som identitetsmarkör bidrar till; utsatta kvinnor förminska det de blivit utsatta för, just för att slippa identifiera sig som ”den våldtagna”. Om en våldtäkt beskrivs som sexuell orsakar den större skada på en kvinna då hon förlikar sig med identiteten som ”den våldtagna” (se även *Kvinnan som våldtäktsbar och sexobjekt*). Warrs (1984) fynd att kvinnor är mer rädda för att bli våldtagna än för att dö skulle enligt detta synsätt kunna sägas utgöra ett slags absurt bevis på rädslan för att just *vara våldtagen*. Gemensamt för dessa två författare som väljer att framställa våldtäkt som våld är att de tenderar att beskriva våldtäkt som mindre skadligt än flera av författarna som beskriver våldtäkt som förknippat med sex (Cahill, 2000; Hengehold, 1994; Plaza, 1981).

Lane (2009) beskriver våldtäkt som en våldshandling vilken karaktäriseras av sina sexuella inslag. På samma vis som det ovan beskrivs hur Lane anser att våldtäkt är

otvetydigt skilt från sex menar hon att de sexuella inslagen i en våldtäkt också separerar den från ”vanligt våld”. Våldtäkt blir således en egen kategori, vilken genom sina penetrerande inslag även är skild från andra sexualrelaterade brott som exempelvis trakasserier. Våldtäkt är därmed värre än andra typer av våld och värre än andra typer av brott med sexuella inslag, menar hon. En våldtäkt innebär stora, traumatiska konsekvenser och grova skador på många delar av en persons liv samt ”his or her sense of wholeness” (ibid., s. 29). Hengehold (1994) är av samma åsikt och skriver att även om en våldtäkt inte innehåller fysiskt våld, skapar den svåra bestående men hos sitt offer: ”Foucault’s proposal [...] grossly underestimates the psychological and physical trauma that rape imposes on women[...]” (s. 94).

Henderson (2007) instämmer i påpekandet att Foucaults synsätt riskerar att osynliggöra eller förenkla konsekvenserna av en våldtäkt som inte innehåller våld. Dock menar hon att feminismen måste granska sina ”sanningar” om våldtäkt och ifrågasätta om det verkligen är så att våldtäkt alltid måste vara den värsta formen av våld. Dessa föreställningar positionerar kvinnor som naturgivet ömtåliga och bundna vid rädsla och män som våldsamma och farliga. Detta skapar identiteter som våldtäktsmän och våldtäktsoffer redan innan en våldtäkt ägt rum, menar Henderson (2007). Detta kan verka passiviserande för kvinnors möjlighet till motstånd, vilket beskrivs närmare under *Passivitet*.

4.2.2. Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män

Gemensamt för en stor del av författarna i kontroversen är att de diskuterar våldtäktens betydelse för hur kvinnor som grupp och den kvinnliga kroppen konstrueras. De menar att det synsätt man väljer att använda, det vill säga om man betraktar våldtäkt som våld eller sex, får konsekvenser som kan vara problematiska eller positiva. Följande stycke kommer därför att behandla just denna diskussion. Även vilka konsekvenser synsätten får för våldtäktsmannen som subjekt är inkluderade i den här delen av resultatet.

Kvinnan som våldtäktsbar och sexobjekt

Cahill (2000) menar att det inte är brukligt att se på våldtäkt som enbart våld eftersom våldtäkt som fenomen är grundstenen i det som konstituerar den kvinnliga kroppen. Vad Cahill menar är att hur kvinnliga kroppar beter sig och för sig bestäms av den sociala kontext de befinner sig i. Eftersom vi lever i ett patriarkat konstrueras kvinnor till svaga och skyldiga för de faror som hotar dem. Cahill beskriver dessa faror som hot mot de kvinnliga kropparnas sexualitet och frihet, vilket skiljer sig från de oftast kroppsligt nedbrytande faror som hotar män. Eftersom kvinnor är medvetna om de sexuella faror som omgärdar dem kommer de försöka göra sig mindre tillgängliga för att undvika hoten. Detta förklarar Cahill som disciplinär makt inskriven på kvinnors kroppar. Om kvinnan inte lyckas undvika hotet, kommer hon att lägga skulden på sig själv:

”On a bodily level, a woman will be likely to experience a rape in some important sense as a threat fulfilled. The typical reactions of a person who should have known but temporarily forgot that she was always at risk, that in fact the risk followed her everywhere she went, that it was inescapable. To have believed for even a moment that she was not in danger [...] is felt to be the cause of the attack.” (ibid., s. 60)

Cahill menar alltså att det är just detta som konstituerar den kvinnliga kroppen som *våldtäktsbar* och till vad hon kallar ”the guilty pre-victim” (s. 56). MacKinnon (1983) är inne på samma spår: “To be *rapable*, a position which is social, not biological, defines what a woman *is*.” (s. 651). Att endast förhålla sig till våldtäkt som våld, hävdar Cahill (2000) följaktligen skulle dölja denna konstruktion.

McNay (1991) håller till viss del med om det teoretiska resonemang Cahill för. Hon menar dock att det finns en risk att man polariserar mäns och kvinnors erfarenheter och gör kvinnor till passiva offer i ett patriarkalt system, istället för att tydliggöra kvinnors egen delaktighet i konstruktionen av den kvinnliga kroppen (McNay, 1991).

Till skillnad från Cahill menar Baber (1987) att man bör betrakta våldtäkt som vilket våldsbrott som helst. Gör man våldtäkt till mer än vad det egentligen är riskerar man att upprätthålla bilden av kvinnor som svaga, extra sårbara för våld och våldtäktsbara. Baber menar även att kvinnors traumatisering efter en våldtäkt överdrivs, vilket skapar problem för kvinnor som inte upplever sig vara traumatiserade. Likaså Taylors (2009) resonemang skiljer sig från Cahills i och med att hon hävdar att synen på våldtäkt som sex gör att personer som blivit utsatta för våldtäkt förblir traumatiserade långt efter det att våldtäkten ägt rum. Detta menar hon beror på att sexualitet i den kontext vi idag lever i förknippas starkt med identitet. Att säga att våldtäkt har med sex att göra får därför konsekvensen att den utsatte tar till sig våldtäkten som en del av sin egen identitet: ”The experience of having been raped [...] will henceforth be a determining factor in her sexuality, and in turn her sexuality will be central to her sense of being.” (Taylor, 2009, s. 13).

Baber (1987) diskuterar även det att kvinnor traditionellt har konstituerats av sin sexualitet, det vill säga som älskare, hustrur och mödrar. Baber kallar detta att kvinnor betraktas som *sexobjekt*. Även MacKinnon (1982) menar att den sexuella objektifieringen skapar det kvinnliga subjektet. Hon menar också att män genom att se kvinnor som sexobjekt ser sig själva som något annat – som ett manligt subjekt. Sexualitet, menar Baber (1987), ses därmed som något extra viktigt för kvinnor och, som nämns ovan, bidrar detta enligt henne till att våldtäkt betraktas som värre än det egentligen är. Att betrakta våldtäkt på detta sätt och inte som vilket våldsbrott som helst, menar Baber är sexistiskt eftersom man på detta sätt fortsätter att definiera kvinnor i termer av deras sexualitet.

Hengehold (1994) hävdar likt Taylor att sexualitet i dagens samhälle är en del av individens identitet men till skillnad från Taylor anser hon att synsättet att betrakta våldtäkt endast som våld bidrar till en hysterisering av kvinnor. Eftersom sexualitet utgör en viktig roll i våra liv kommer en kvinna som blir utsatt för våldtäkt att uppleva

detta som mer än bara våld. Plaza (1981) gör ett liknande konstaterande i sin replik till Foucault:

“It is certainly not we who wish that the sexual organ not to be a hair: *it is exactly what we are demanding*. But we cannot function in an ideal state and act as if – here and now – the sexual organ was a hair!” (Plaza, 1981, s. 32).

Hengehold (1994) menar därför att Foucaults och Taylors synsätt riskerar att framställa kvinnor som hysteriska, då kvinnors ofta starka reaktioner på våldtäkt utifrån denna synvinkel är att betrakta som överdriven. Taylor (2009) skriver dock, vilket kan liknas vid en replik till Hengehold (och även till Cahill), att hennes syfte inte är att de som blir utsatta för våldtäkt bör ignorera sina känslor och ta det som har hänt mindre seriöst. Istället menar hon att våldtäkt ska ses som ett allvarligt brott, men att fokus inte bör ligga på psykologiska effekter och traumatisering som följd av våldtäkt och heller inte på konstitueringen av sexuella identiteter.

Våldtäktsmannen som subjekt

Taylor (2009) anser att de feministiska teoretikerna i diskussionen har negligerat kärnan i Foucaults argumentation, nämligen att synsättet våldtäkt som sex riskerar att skapa våldtäktsmän och återfallsförbrytare. Det är männen som bär ansvaret för våldtäkt och därför dem man bör fokusera på genom att omkonstruera deras kroppar till något annat än aggressiva och farliga, menar hon. Taylor för samma diskussion kring våldtäktsmannen som hon för runt våldtäktsoffret, nämligen att sexualitet idag utgör en stor del av vår identitet, vilket hon menar bidrar till en syn likt *en gång våldtäktsman alltid våldtäktsman*: ”Today, if a young man commits rape or has homosexual relations, he will be seen and will likely see himself as a rapist or homosexual, and consequently he may be more likely to continue these behaviors throughout his life” (s.13)

Eftersom *våldtäktsmannen*, enligt Taylor, är en social konstruktion, finns det inget som säger att han är beständig. Taylor menar att sexualitet inte var så tydligt kopplad till identitet för några hundra år sedan som den är idag och att kopplingen inte heller är universell. Taylor tycker således att det är med utgångspunkt i transformationen av mannen som subjekt det förebyggande arbetet mot våldtäkt bör ligga och hon menar att det att börja betrakta våldtäkt som våld är ett steg i rätt riktning.

Taylor vänder främst sin kritik mot Cahill (2000). Cahill menar nämligen att Foucault i sin argumentation endast är intresserad av att frigöra den manliga sexualiteten från dess konstruktion. Hon skriver även att Foucault fokuserade på den manliga fysiologin: ”[t]o redefine rape not as something a man does, but something which a woman experiences, shifts the discussion in important ways.” (s. 45). Enligt McNay (1991) förbisåg Foucault hur disciplinär makt specifikt fungerar på kvinnors kroppar och hon menar därmed att han var genusblind. Plaza (1981) och Henderson (2007) för liknande resonemang som Cahill och McNay. Plaza (1981) menar att Foucault endast var intresserad av mäns sexualitet, vilket hon finner besvärande eftersom hon anser att det är kvinnorna som

lider mest av sexualitetens förtryck. Plaza menar även att det inte går att se på könsorganen som vilka organ som helst eftersom de är genuskodade och därmed sexuella. Henderson (2007) håller sig till samma resonemang:

”[V]aginas are socially different than penises. [...] It is precisely through this differentiation of social and discursive meaning that we see that rape is not simply an attack on the body. It is because our genitals are couched with social meaning that rape *must* be read as an attack on a gendered, sexualized body.” (s. 250)

Lane (2009) skriver i sin avhandling att det är viktigt att se de sexuella dimensionerna i våldtäkt eftersom våldtäkt till skillnad från många andra brott har med dolda kroppsdelar att göra. Hon menar att dessa kroppsdelar skyddas psykologiskt genom att exempelvis täckas av kläder, vilket gör dem sexuella. Vidare anser Lane att det som är specifikt sexuellt med våldtäkt är att det är insidan av kroppen som genom penetration utsätts. Bavelas and Coates (2001) menar dock att man inte bör fokusera på penetrationen i en våldtäkt eftersom detta tenderar att dölja och förminska det våldsamma i en våldtäkt.

Lane (2009) utgår från fysiskt biologiska skillnader i sin analys och skiljer sig således från exempelvis Baber (1987) och Taylor (2009), men också från Henderson (2007) som sätter sig starkt emot att se våldtäkt som en biologisk möjlighet. Henderson utgår här från Brownmillers (1975) teori om att män våldtar för att de rent biologisk har möjlighet (vilket kvinnor inte har) och hon menar att denna teori missar att förklara *varför* män våldtar. En sådan teori riskerar även att ansvarsbefria män från sina handlingar. Exempelvis Bavelas och Coates (2001) skriver att kvinnor oftast är fysiskt svagare än män och att detta faktum räcker för att de ska kunna bli utsatta för maktmissbruk (i stil med våldtäkt) av män. Henderson hävdar att ett sådant synsätt ”disempowerar”¹ kvinnor som grupp och gör det omöjligt för kvinnor att göra motstånd mot våldtäkt.

4.2.3. Makt och motstånd

Ett tredje tema som gjort sig tydligt i kontroversen om våldtäkt bör betraktas som våld eller sex handlar om makt och motstånd. Det centrala i just detta tema är att valt synsätt får betydelse för hur debattörerna menar att (framför allt) kvinnor kan göra motstånd mot våldtäkt. Eftersom det finns en maktaspekt bakom detta motstånd eller förmågan till motstånd kommer även makt vara en central del i detta avsnitt. Vissa likheter med föregående avsnitt *Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män* förekommer. Detta eftersom teorierna om motstånd på många sätt härleds av författarna från de argumentationer som förs kring just kropp, sexualitet samt kvinnor och män som social

¹ Empowerment är en princip som går ut på att hjälpa individer att bli självständiga och att ta makt över sina egna liv (Nationalencyklopedin, 2010)

konstruktion. Temat *Makt och motstånd* framträdde dock som allt för centralt för att göra till en underkategori.

Bell (1991) menar att debattörerna använder begreppet makt på olika vis och menar att detta är en grundläggande faktor till att kontroversen överhuvudtaget uppkommit. Foucault, menar hon, utgår från disciplinär makt i sitt resonemang medan feministiska teoretiker använder begreppet makt för att beskriva tre olika fenomen; makt som upprätthållande av hierarkier mellan människor på gruppnivå, makt som det främsta motivet bakom våldtäkt, samt makt genom att kvinnor känner ett ständigt hot om att bli våldtagna och att män som grupp kan dra nytta av denna "möjlighet" till maktutövande.

Motstånd som våldtäktsprevention

Cahill (2000) och Henderson (2007) utgår båda från Foucaults teori om disciplinär makt i sina analyser av våldtäkt och de menar att våldtäkt är ett fenomen som genom olika maktdiskurser konstruerar den kvinnliga kroppen som svag och skör. De använder sig även av Foucaults teori om motstånd; där det finns makt finns det också motstånd (Foucault, 1991). Cahill och Henderson menar att detta motstånd kan användas för att förebygga våldtäkt, dock har de skilda tankar om *hur* detta ska gå till. Cahill och Henderson har även, som visat i Figur 2, olika åsikter om hur termerna våld och sex kan användas vid en definition av våldtäkt.

Då Cahill (2001) skriver att våldtäkt måste ses som en sexualiserad handling, menar hon att motståndet mot våldtäkt kan uppstå genom att rättsystemet erkänner att våldtäkt är genuskodat. I och med att man tydligt påvisar den roll våldtäkt har i det patriarkala system vi lever i, menar Cahill att synen på kvinnans sexualitet och passivitet skulle kunna förändras. Henderson (2007) menar att motståndet bör uppstå redan innan det att en våldtäkt ägt rum och hon föreslår att detta kan ske genom att man ser på våldtäkt likt andra våldsbrott; som "subject-subject violence" (s. 232). Henderson menar att Foucaults förslag om att betrakta våldtäkt som våld skulle kunna positionera kvinnor mer jämlikt med gärningsmannen likt två personer i ett slagsmål:

“Harnessing Foucault’s notion of productive power and resistance allows for a dramatic reconceptualization of the female body. As such, it aids in the articulation of a theory of rape prevention precisely because it positions the female body as a direct force against the rapist who seeks to subordinate through sexualized violence.” (s. 251)

Henderson talar om denna kraft som empowerment och som en fysisk feminism vilken syftar till att förändra den kvinnliga kroppens beteende så att kvinnor kan börja använda sina kroppar som självförsvar vid våldtäktsförsök. Henderson uttrycker det som: "[r]ape prevention through self-defense offers a truly physical feminism – a 'feminism in the flesh.'" (s. 253). Henderson tar själv upp eventuell kritik mot att lägga fokus på kvinnor när man förebygger våldtäkt. Hon menar att detta kan anses vara problematiskt då man riskerar att göra våldtäkt till kvinnors problem. Denna kritik tar även Taylor (2009) upp. Taylor menar, som även ovan nämnts, att man när man försöker förebygga våldtäkt bör

fokusera på att männen är problemet och inte tvärt om. Henderson (2007) menar att det finns utrymme för att arbeta förebyggande mot våldtäkt även på en strukturell nivå, men anser att man parallellt även bör sträva efter den kvinnliga kroppens individuella makt och styrka.

Enligt Jeffners (1998) resonemang krävs en förändrad syn på uppdelningen sex – våldtäkt för att motstånd mot våldtäkt ska bli möjligt. Så länge våldtäkt betraktas som helt skilt från ”vanligt sex” är det svårt att veta var ett eventuellt motstånd annars skulle få utrymme.

Passivitet

McNay (1991) uttalar sig aldrig specifikt om våldtäkt bör betraktas som våld eller sex (se Figur 2), men hon menar till skillnad från Cahill (2000) och Henderson (2007) att Foucaults teori om disciplinär makt inte ger utrymme för motstånd, Foucaults egna påståenden om detta till trots. McNay menar istället att teorin om disciplinär makt passiviserar kvinnors kroppar. Foucaults syn på makt, hävdar hon, är ensidig; den fokuserar på hur makt existerar genom diskurser och i institutioner, men inte på dem som står som subjekt för denna makt. Foucault tenderar även att se kroppar som fogliga och tysta istället för som individer. Detta sammantaget, menar McNay, gör att det inte finns utrymme att göra motstånd, vilket blir extra problematiskt för kvinnor: ”Foucault’s understanding of individuals as passive bodies has the effect, albeit unintentional, of pushing women back into this position of passivity and silence.” (s. 137).

Hengehold (1994) tar även hon upp passivisering i sin kritik av Foucault. Att betrakta våldtäkt som enbart våld skulle kunna ge intrycket av att kvinnor som blir traumatiserade av en våldtäkt är hysteriska, skriver hon. Samhället bidrar till denna hysterisering genom förväntningar på våldtagna kvinnor som svaga och försvarslösa. Detta märks tydligt då man exempelvis anlitar psykiatriker som vittnen i våldtäktsrättegångar och genom diagnosen ”rape trauma syndrome”, vilken patologiserar vanliga reaktioner på våldtäkt och därmed positionerar kvinnor som passiva och handlingsförlamade (Hengehold 1994).

Henderson (2007) menar att även MacKinnon tenderar att passivisera kvinnor i och med att hon med sin teori om mäns dominans och makt över kvinnor negligerar att den kvinnliga sexualiteten har en agens och att patriarkala maktstrukturer därmed framställs som omöjliga att motarbeta. Hon tillägger dock att MacKinnons analys är strukturell och att det därmed kan finnas plats för motstånd mot våldtäkt på ett individuellt plan (Henderson, 2007).

Lane (2009) skriver att man genom att betona kvinnors motstånd riskerar att förflytta ansvaret för våldtäkten. Hon tillägger att fokus på motstånd tenderar att missa att våldtäkter sällan är aktiva, utstuderade händelser. Detta osynliggör hur många våldtäkter faktiskt ser ut – fria från fysiskt motstånd från kvinnans sida på grund av rädsla för att åsamka sig mer skada än nödvändigt (ibid.). Bavelas och Coates (2001) skriver att det är viktigt att framhålla kvinnan som passiv då man beskriver en våldtäktssituation. Detta

för att poängtera att våldtäkt är något som en människa utför på (och inte med) en annan människa. Ordvalet är viktigt för att inte ge ett intryck av ömsesidighet. Om man använder samma slags ord för att beskriva våldtäkt som man använder för att beskriva ömsesidigt sex så riskerar det att normalisera våldtäkt, menar de.

5. Diskussion

5.1. Resultatdiskussion

Syftet med detta examensarbete var att ge en överblick över de argument som lagts fram i kontroversen om huruvida våldtäkt bör betraktas som våld eller sex. Resultatet inleddes med en tidslinje för att beskriva hur kontroversen utvecklats i ett försök att kontextualisera de argument som sedan presenterades närmare i det tematiskt indelade resultatet. Genom detta upplägg besvarades frågeställningarna. Ett antal fynd kunde identifieras. Inledningsvis kan det konstateras att antagandet om att diskussionen är att betrakta som en kontrovers går att bekräfta utifrån de kriterier Hallberg och Bragesjö (2003) har satt upp. Diskussionen startade som en akademisk meningsskiljaktighet och det är den fortsatta akademiska diskussionen som studerats i detta examensarbete. Därför dras här inga slutsatser kring hur det omgivande samhället påverkats av kontroversen. Artikel- och avhandlingsförfattarna kan sägas göra förhållandevis stora anspråk på hur deras egen teoretiska definition av våldtäkt är att betrakta som den för individ och samhälle mest fördelaktiga. Vidare har fokus delvis förflyttats från att handla om huruvida våldtäkt lämpligen bör betraktas som våld eller sex till att även innefatta anklagelser om teoretiska kunskapsluckor, egenintressen och felslut i de resonemang som motparten för. Kontroversen är fortfarande infekterad trots försök att stänga den (se exempelvis Bell, 1991), något som är typiskt för politiskt laddade ämnen:

”För sådana vetenskapliga frågor som har starka ideologiska undertoner eller som grundas i motsatta helhetsbilder av världen saknas ofta förutsättningar att uppnå enighet; allt för mycket skiljer i antagonisternas synsätt för att rationella lösningar ska vara möjliga.” (Hallberg & Bragesjö, 2003, s. 34)

Hallberg (2007) beskriver kontroverser som viktiga för vetenskapens utveckling. Att problematisera frågor kring ett ämne berikar den vetenskapliga diskussionen och kan skapa nya infallsvinklar. Osakliga kontroverser riskerar dock att skapa kunskapsförakt hos allmänheten och att urholka förtroendet för akademisk verksamhet (ibid.).

Ytterligare fynd i detta examensarbete kan sägas vara att kontroversen inte utvecklats linjärt. Detta kan exemplifieras genom att Taylor (2009), vilken är den som senast uttalade sig i kontroversen, uttrycker en åsikt som i det studerade materialet ligger närmast den Foucault uttryckte 1977. Dock kan man se ett mönster i hur författarnas perspektiv förändrats över tid. I början av kontroversen var frågans betydelse för samhället i fokus medan författarna under senare år allt mer kommit att diskutera synsättens konsekvenser för individen. Man kan även urskilja tendenser att författarna

under 80-talet gjorde större anspråk och därmed framkommer som mer radikala i sina uttalanden. Detta i jämförelse med mer sentida teoretiker som lägger större fokus på detaljer i sina argumentationer.

Valet att fokusera på konsekvenser av att betrakta våldtäkt som våld eller sex grundar sig i ett antagande att dessa påverkar det folkhälsovetenskapliga arbetet med frågan. I sökandet efter artikel- och avhandlingsförfattarnas syn på vilka konsekvenser valt perspektiv får urskilja sig tre genomgående drag. Dessa tre områden växte fram till teman. Som nämnts tidigare diskuterar inte alla författare alla teman men alla författare diskuterar minst ett av dem. Temana, *Våldtäktens symbolfunktioner*, *Våldtäkt som konstruerande av kvinnor och män* samt *Makt och motstånd* behandlar våldtäkt på samhällsnivå, på individnivå eller på både samhälls- och individnivå. Diskrepansen och meningsskiljaktigheterna grundar sig bland annat i att vissa författare talar om strukturella vinster av att definiera våldtäkt som antingen sex eller våld medan andra främst är ute efter att minimera traumat hos det enskilda våldtäktsoffret (eller den enskilde våldtäktsmannen). Man kan således tolka det som att författarna utgår från olika perspektiv och i och med detta drar olika slutsatser.

Att författarna utgår från olika perspektiv diskuterade Bell redan 1991, då hon beskrev hur Foucault, Brownmiller, Plaza och MacKinnon använde termerna våld, sex och makt på olika sätt. Att meningsskiljaktigheterna endast skulle bestå i hur dessa termer bör användas är enligt detta examensarbets analys en förenkling. Dels kan man se att det i kontroversens utveckling, det vill säga efter Bells försök att stänga kontroversen, inte funnits samma diskrepans i användandet av begreppet makt. Exempelvis teoretiserar Cahill (2000), Henderson (2007) och McNay (1991) kring disciplinär makt, så som Foucault använde det, men de drar trots detta helt olika slutsatser kring dess användbarhet i våldtäktsfrågan. Utöver skillnaden i hur de använder begreppen sex, våld och makt så positionerar sig även författarna olika genom att deras diskussion berör olika nivåer i samhället; den individuella och den strukturella nivån. Dessutom kan man ana att kontroversen genomsyras av rent ideologiska meningsskiljaktigheter som grundar sig i politiska ställningstaganden och att författarna tar avstamp i olika discipliner och filosofiska skolor.

Det finns flera områden där man kan anta att frågan om våldtäkt som våld eller sex har indirekt relevans för folkhälsoarbete, men flera författare för ett direkt resonemang kring betydelsen av hur man definierar våldtäkt för det preventiva och rehabiliterande arbetet. Henderson (2007) argumenterar för att våldtäkt bör betraktas som våld då detta ger utrymme för motstånd genom direkt fysiskt självförsvar. Bavelas och Coates (2001) menar att man bör se våldtäkt som en ensidig, passiv handling för att det annars riskerar att betraktas som ömsesidigt och därmed skuldbelägga våldtagna kvinnor. Lane (2009) skriver att de psykosociala hälsokonsekvenserna av våldtäkt osynliggörs då man endast betraktar våldtäkt som våld. Baber (1987) och Taylor (2009) menar att kvinnor riskerar att bli mer traumatiserade än ”nödvändigt” efter en våldtäkt så länge våldtäkt relateras till sexualitet medan Jeffner (1998) beskriver hur påtvingade sexuella handlingar riskerar att normaliseras då våldtäkt betraktas som artskilt från vanligt sex.

Mer forskning behövs kring hur folkhälsoarbetet påverkas av hur man definierar våldtäkt. En problematisering av förgivettaganden kring fenomenet är i kommande studier nödvändig. Ett antal frågor kan vara behjälpliga vid kommande empiriska undersökningar:

- Utifrån hur man betraktar våldtäkt kan olika sorters prevention tänkas bli aktuellt. Bör våldtäktsprevention främst vara primär (självförsvarskurser, mer tillgänglig fysisk miljö, aktivt jämställdhetsarbete i tidiga åldrar), sekundär (utveckla metoder för att inom sjukvården upptäcka våld(täkt) i hemmet) eller tertiär (fängelse/återfallsbehandling bland sexualförbrytare)? Bör man rikta sig mot hela befolkningen eller mot specifika grupper (kvinnor/män) vid primärprevention?
- Hur påverkas individens möjlighet att förhindra våldtäkt (genom självförsvar) utifrån hur hon själv betraktar sin kropp, våldtäkt som fenomen och sin faktiska möjlighet att försvara sig?
- Hur kan och bör våldtäkt betraktas ur ett strukturellt perspektiv för att de preventiva folkhälsoinsatserna ska vara så effektiva som möjligt?
- Kan studier tänkas ge olika resultat beroende på hur man formulerar vad en våldtäkt är?
- Mörkertalet bland våldtagna kvinnor är stort och många anmäler inte vad de blivit utsatta för. Hur påverkas kvinnors hjälpsökande beteende av hur den samhälleliga diskursen beskriver våldtäkt?
- Campbell (2008) har funnit att behandling ger olika resultat beroende på om den är feministiskt (strukturellt) orienterad eller individorienterad. Hur påverkas kvinnans möjlighet till återhämtning efter en våldtäkt av hur man inom behandlande verksamhet definierar vilken form av övergrepp hon varit utsatt för?

5.2. Metodologisk diskussion

Att genomföra en litteraturstudie för att undersöka den teoretiska diskussionen kring våldtäkt som våld eller sex är i efterhand att betrakta som lämplig. Dock hade materialet kunnat bli rikare om litteratur som ej bedöms som vetenskapligt granskad inkluderats i resultatet. Detta hade nyanserat diskussionen då en stor del av litteraturen i ämnet är skriven i bokform. Även urvalsmöjligheterna hade genom generösare inklusionskriterier kunnat utvidgas, något som i föreliggande studie begränsats till att ”ta vad som finns”. En granskning av de utvalda artiklarna och avhandlingarna genomfördes. Materialets kvalitet bedömdes som tillfredsställande, men hade mer material funnits att tillgå hade en grundligare bedömning i detta avseende varit möjlig. Att vissa av författarna inte uttalar sig explicit om våldtäkt som våld eller sex har inte utgjort något problem då de trots detta tillfört mycket till resultatet. Dock kan man ifrågasätta att man frångår de uppsatta urvalskriterierna i en studie som har ansatsen att vara systematisk.

Att en stor del av texterna är gamla och att materialet publicerats under en längre period bör inte betraktas som en nackdel utan är behjälpligt för att förstå kontroversens utveckling, tidsandan då artiklarna och avhandlingarna skrevs och det speglar dessutom

dess ideologiskt laddade natur. Många av artiklarna är publicerade i samma tidskrift (Hypatia). Detta faller sig naturligt på grund av tidskriftens och ämnets ”smala” karaktär. Examensarbetsförfattarna anser inte att detta behöver vara till nackdel för resultatets trovärdighet då de flesta av författarna som publicerats har vitt skilda åsikter och då kontroversen till stor del ägt rum i denna tidskrift.

Samtliga artiklar och avhandlingar som inkluderas i examensarbetets resultat är skrivna i en västeuropeisk eller nordamerikansk kontext. Sex av artiklarna och en avhandling är från USA. En av artikelförfattarna (Taylor, 2009) påtalar att debatten kring våldtäkt som sex eller våld är att betrakta som etnocentrisk. Detta påverkar självklart överförbarheten av detta examensarbets resultat.

I detta examensarbete fanns en strävan efter att i enlighet med kontroversstudier analysera och presentera resultatmaterialet symmetriskt. Då inte alla författare diskuterar varje enskilt tema inkluderas de heller inte i varje del av resultatet. Uttrycker författarna en åsikt relaterad till ett tema har denna inkluderats i resultatet. I vissa fall uttrycker författarna liknande eller samma resonemang. I dessa fall beskrevs för läsbarhetens skull inte båda. Istället har fokus legat på ge en sammanfattande bild av vad författarna menar att synsätten våldtäkt som våld eller sex får för konsekvenser för individ och samhälle. Tidslinjen under avsnittet *Kontroversen utveckling* var även den ett försök att ge författarna likvärdigt utrymme.

En annan analytisk utgångspunkt var att examensarbetsförfattarna strävade efter att förhålla sig opartiska till de argument som framförs i artiklar och avhandlingar. Detta försökte efterlevas genom att beskriva resonemangen utan att värdera dem. De citat som använts för att förtydliga författarna ståndpunkter har valts med hänsyn till att författarna själva ska lyftas fram och inte (så som citat ibland används) för att förklara deras motståndares åsikter. Examensarbetsförfattarna har även försökt ta hänsyn till att artikel- och avhandlingsförfattarna kommer från olika discipliner och därmed kan tänkas utgå från olika perspektiv.

Diskussionen om våldtäkt som detta examensarbete studerar är av en mycket teoretisk natur vilket kan tänkas grunla dess koppling till extern validitet. Ansatsen att fokusera på konsekvenser av att betrakta våldtäkt som våld eller sex underlättar överförbarheten av kunskapen till det folkhälsovetenskapliga området.

6. Slutsats

Kontroversen som studerats i detta examensarbete är fortfarande öppen. I likhet med andra kontroverser som präglas av starka ideologiska undertoner ter det sig svårt att uppnå konsensus i frågan om våldtäkt är att betrakta som våld eller sex. I just denna kontrovers kan olikheterna i argumentationen delvis förklaras av hur begreppen våld, sex och makt används, men även av disciplinära skillnader. Dessa uttrycks bland annat genom att vissa författare diskuterar våldtäkt ur ett individperspektiv medan andra

fokuserar på den strukturella betydelsen av våldtäkt. Dessutom verkar rent ideologiska meningsskiljaktigheter bidra till kontroversens polarisering. För det fortsatta folkhälsoarbetet krävs inte ett aktivt ställningstagande kring huruvida våldtäkt är att betrakta som sex eller våld. Dock visar kontroversen på nödvändigheten av att i studier av och i praktiskt arbete med våldtäkt problematisera förgivettaganden om begreppet och fenomenet. Detta då våldtäkt fyller en mängd olika funktioner beroende på vilken teoretisk horisont man betraktar det från.

7. Referenslista

- Allebeck, P., & Westrin, C. G. (1989). Etik i folkhälsoforskning--förslag till riktlinjer. *Läkartidningen*, 86(37), 3050-3053.
- Baber, H. E. (1987). How Bad Is Rape? *Hypatia*, 2(2), 125.
- Bavelas, J., & Coates, L. (2001). Is It Sex or Assault? Erotic versus Violent Language in Sexual Assault Trial Judgments. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 10(1), 29-40.
- Bell, V. (1991). "Beyond the Thorny Question": Feminism, Foucault and the Desexualisation of Rape. *International Journal of the Sociology of Law*, 19(1), 83-100.
- Brownmiller, S. (1975). *Against our will: men, women and rape*. New York: Simon & Schuster.
- Cahill, A. J. (2000). Foucault, Rape, and the Construction of the Feminine Body. *Hypatia*, 15(1), 43-63.
- Campbell, R. (2008). The psychological impact of rape victims. *Am Psychol*, 63(8), 702-717.
- Chandler, H. K., Ciccone, D. S., & Raphael, K. G. (2006). Localization of pain and self-reported rape in a female community sample. *Pain Med*, 7(4), 344-352.
- Collins, H. (1981). Introduction: Stages in the Empirical Programme of Relativism. *Social Studies of Science*, 11(1, Special Issue: Knowledge and Controversy: Studies of Modern Natural Science), 3-10.
- Faravelli, C., Giugni, A., Salvatori, S., & Ricca, V. (2004). Psychopathology after rape. *Am J Psychiatry*, 161(8), 1483-1485.
- Ferraro, K. F. (1996). Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault? *Social Forces*, 75(2), 667-690.
- Foucault, M. (1991). *Discipline and punish: the birth of the prison*. Harmondsworth: Penguin.
- Foucault, M., & Hurley, R. (1988). *The history of sexuality*. New York: Random House, Inc.
- Foucault, M., & Kritzman, L. D. (1988). *Politics, philosophy, culture: interviews and other writings, 1977-1984*. New York: Routledge.
- Friberg, F. (2006). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.
- Grevholm, E., Nilsson, L., & Carlstedt, M. (2005). *Våldtäkt: en kartläggning av polisanmälda våldtäkter*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Hallberg, M. (2007). Vetenskapliga kontroverser oundvikliga i dagens samhälle: Viktigt att lära av dem - Risk för kunskapsförakt hos allmänheten. *Läkartidningen*, 104(8), 577-581.
- Hallberg, M., & Bragesjö, F. (2003). *Konflikt eller konsensus?: om kontroversstudier som forskningsfält*. Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) ;
- Henderson, H. (2007). Feminism, Foucault, and Rape: A Theory and Politics of Rape Prevention. *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice*, 22, 225-253.

- Hengehold, L. (1994). An immodest proposal: Foucault, hysterization, and the 'second rape'. *Hypatia*, 9(3), 88.
- Hradilova Selin, K. (2008). *Våldtäkt mot personer 15 år eller äldre: utvecklingen under åren 1995-2006*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Hydén, M. (1999). The world of the fearful: Battered women's narratives of leaving abusive husbands. *Feminism and Psychology*, 9(4), 449-469.
- Irlander, Å., & Westfelt, L. (2010). *NTU 2009: om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Jeffner, S. (1998). *"Liksom våldtäkt, typ"- om ungdomars förståelse av våldtäkt*. Stockholm: Brevskolan.
- Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. Cambridge: Polity.
- Kielos, K. (2008). *Våldtäkt & romantik : en berättelse om kvinnlig sexualitet*. Stockholm: Modernista.
- Koss, M. P., Heise, L., & Russo, N. F. (1994). The Global Health Burden of Rape. *Psychology of Women Quarterly*, 18(4), 509-537.
- Lane, J., Gover, A. R., & Dahod, S. (2009). Fear of violent crime among men and women on campus: The impact of perceived risk and fear of sexual assault. *Violence and Victims*, 24(2), 172-192.
- Lane, J. D. (2009). *Recognizing rape*. The University of Texas at Austin, Texas.
- Lewin, B., & Fugl-Meyer, K. (1998). *Sex i Sverige: om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Lundgren, E. (1991). *Våldets normaliseringsprocess: två parter - två strategier*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS).
- Lundgren, E. (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- MacKinnon, C. A. (1982). Feminism, Marxism, method and the state: an agenda for theory. *Signs*, 7(3), 515-544.
- MacKinnon, C. A. (1983). Feminism, marxism, method, and the state: toward feminist jurisprudence. *Signs*, 8(4), 635-658.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines. *Lancet*, 358(9280), 483-488.
- Mark, H., Bitzker, K., Klapp, B. F., & Rauchfuss, M. (2008). Gynaecological symptoms associated with physical and sexual violence. *J Psychosom Obstet Gynaecol*, 29(3), 164-172.
- McNay, L. (1991). The Foucauldian Body and the Exclusion of Experience. *Hypatia*, 6(3), 125-139.
- Nationalencyklopedin. (2010). Empowerment. Retrieved 23 maj, 2010, from <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/empowerment>
- Plaza, M. (1981). Our damages and their compensation - Rape: The will not to know of Michel Foucault. *Feminist Issues*, 1(2), 25-35.
- Regeringen. (2008). *En förnyad folkhälsopolitik: Regeringens proposition 2007/08:110*.
- Riger, S., & Gordon, M. T. (1981). The Fear of Rape: A Study in Social Control. *The Journal of Social Issues*, 37(4), 71-92.
- SOU. (2004). *Slag i luften: en utredning om myndigheter, mansvåld och makt: betänkande*.

- Statens folkhälsoinstitut. (2005). *Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa: kunskapsunderlag till folkhälsopolitisk rapport 2005: målområde 8*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Steen, A.-L. (2003). *Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborg: Univ., Sociologiska institutionen.
- Tanesini, A. (1999). *An introduction to feminist epistemologies*. Malden, Mass. Blackwell Publishers.
- Taylor, C. (2009). Foucault, Feminism, and Sex Crimes. *Hypatia*, 24(4), 1-25.
- UN. (1994). *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. [New York]: United Nations.
- Warr, M. (1984). Fear of Victimization: Why Are Women and the Elderly More Afraid? *Social Science Quarterly*, 65(3), 681-702.
- Warr, M. (1985). Fear of Rape Among Urban Women. *Social Problems*, 32(3), 238-250.

SAMMANSTÄLLNING AV ARTIKLAR OCH AVHANDLINGAR

Författare: Baber, H.E.
Titel: How Bad Is Rape?
Tidskrift: *Hypatia*, 1987; 2(2), 125
Land: USA
Referenser: 1

Författare: Bavelas, J. & Coates L.
Titel: Is it Sex or Assault? Erotic Versus Violent Language in Sexual Assault Trial Judgment
Tidskrift: *Journal of Social Distress and the Homeless*, 2001; 10(1), 29-40
Land: Kanada
Referenser: 13

Författare: Bell, V.
Titel: 'Beyond the "Thorny Question": Feminism, Foucault and the Desexualisation of Rape
Tidskrift: *International Journal of the Sociology of Law*, 1991, 19(1), 83-100
Land: Storbritannien
Referenser: 30

Författare: Cahill, A.J.
Titel: Foucault, Rape, and the Construction of the Feminine Body
Tidskrift: *Hypatia*, 2000; 15(1), 43-63
Land: USA
Referenser: 27

Författare: Henderson, H.
Titel: Feminism, Foucault, and Rape: A Theory and Politics of Rape Prevention
Tidskrift: *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice*, 2007
Land: USA
Referenser: 74

Författare: Hengehold, L.
Titel: An Immodest Proposal: Foucault, Hysterization, and the "Second Rape"
Tidskrift: *Hypatia*, 1994; 9(3), 88.
Land: USA
Referenser: 44

Författare: Lane, J.D.
Titel: Recognizing rape
Avhandling: Diss. University of Texas at Austin, USA 2009

Land: USA
Referenser: 61

Författare: Jeffner, S.
Titel: ”Liksom våldtäkt, typ”
Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt
Avhandling: Diss. Uppsala universitet, Sverige 1997
Land: Sverige
Referenser: 97

Författare: MacKinnon, C.
Titel: Feminism, Marxism, Method, and the State: An Agenda for Theory
Tidskrift: *Signs*, 1982; 7(3), 515-544
Land: USA
Referenser: 158

Författare: MacKinnon, C.
Titel: Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence
Tidskrift: *Signs*, 1983; 8(4), 635-658
Land: USA
Referenser: 56

Författare: McNay, L.
Titel: The Foucauldian Body and the Exclusion of Experience
Tidskrift: *Hypatia*, 1991; 6(3), 125-139
Land: Storbritannien
Referenser: 31

Författare: Plaza, M.
Titel: Our Damages and Their Compensation
Rape: The Will Not to Know of Michel Foucault
Tidskrift: *Feminist Issues*, 1981; 1(2), 25-35
Land: Frankrike
Referenser: 3

Författare: Taylor, C.
Titel: Foucault, Feminism, and Sex Crimes
Tidskrift: *Hypatia*, 2009; 24(4), 1-25
Land: Kanada
Referenser: 37

BILAGA 2.

SYSTEMATISK DATABASSÖKNING

Datum	Databas	Sökord	Antal funna artiklar	Antal valda artiklar utifrån abstract	Publiceringsår, titel och författare
6/4 2010	Sociological Abstract	(DE="rape") and (DE="foucault michel")	3	2	Taylor, C. (2009). Foucault, Feminism, and Sex Crimes; Cahill, A. J. (2000). Foucault, Rape, and the Construction of the Feminine Body
6/4 2010	Sociological Abstract	(DE="rape") and (desexualization)	0	0	
8/4 2010	Sociological Abstract	rape AND assault AND discourse AND consent	21	2	Bavelas, J. & Coates, L. (2001). Is it Sex or Assault? Erotic Versus Violent Language in Sexual Assault Trial Judgements; Lea, S.J. (2007). A Discursive Investigation into Victim Responsibility in Rape
8/4 2010	Sociological Abstract	(DE="rape") and (DE="theoretical problems") and (DE="feminist theory")	13	2	Reitan, E. (2001). Rape as an Essentially Contested Concept; Hinchliffe, S. (2000). Rape Law Reform in Britain
6/4 2010	Scopus	rape AND foucault	5	3	Bell, V. (1991). 'Beyond the "Thorny Question": Feminism, Foucault and the Desexualisation of Rape; Cahill, A. J. (2000). Se ovan; Hengchold, L. (1994). An Immodest Proposal: Foucault, Hysterization, and the "Second Rape"
6/4 2010	Scopus	rape AND desexualization	1	1	Bell, V. (1991). Se ovan.
8/4 2010	Scopus	rape AND assault AND discourse AND consent	5	1	Bavelas, J. & Coates, L. (2001). Se ovan.
8/4 2010	Scopus	(KEY(rape) AND KEY(feminist theory) AND KEY(theoretical problem))	11	2	Reitan, E. (2001). Se ovan.; Hinchliffe, S. (2000). Se ovan.
6/4 2010	Gender Studies Database	rape AND foucault	0	0	
6/4 2010	Gender Studies Database	rape AND desexualization	2	2	Bell, V. (1991). Se ovan.; Hengchold, L. (1994). Se ovan.
8/4 2010	Gender Studies Database	rape AND assault AND discourse AND consent	4	0	
8/4 2010	Gender Studies Database	KA feminist theory and KA rape	4	0	
8/4 2010	GENA	våldtäkt	10	1	Jeffner, S. (1997). Liksom våldtäkt, typ: om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt